VITTE, BENNEKOM'S OMSTREK

WITTE, BENNEKOM'S OMSTREK

BENNEKOM'S
OMSTREKEN

WANDELGIDS

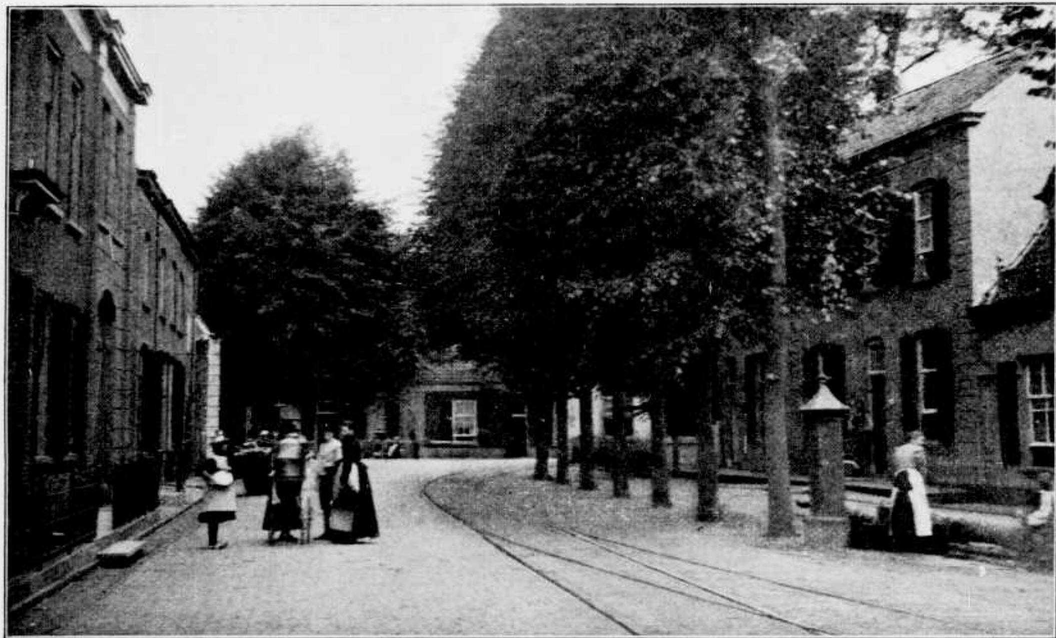
DOOR

H. WITTE

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
V/H E. J. BRILL-LEIDEN

1

1
B

WANDELGIDS

VOOR

BENNEKOM'S OMSTREKEN

DOOR

H. WITTE.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
voorheen
E. J. BRILL — LEIDEN.

VOORWOORD.

Na de verschijning, in Mei des vorigen jaars, in „Eigen Haard", van een drietal artikelen over Bennekom's omstreken, die aanleiding gaven tot een zeer merkbaar toenemende belangstelling in dit schoone gedeelte van Gelderland, werd niet alleen door tijdelijke bezoekers, maar ook door hier wonenden de opmerking gemaakt, dat die als gids voor wandelingen kwalijk bruikbaar waren. Trouwens dit bedoelde ik er ook niet mede; mijn doel was geen ander, dan om de attentie van velen in ons land, die hier onbekend zijn, te wijzen op een streek, welke hoe langer zoo meer als luchtkuuroord in aanmerking komt, en die, om de talrijke schoone en veel afwisseling biedende wandelingen, voor een korter of langer verblijf zeker zeer is aan te bevelen. Een Gids, dacht ik, zal dan wel later komen. De zorg hiervoor meende ik aan de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer te mogen en te moeten overlaten, te meer daar ik wist dat de uitgave van zoodanig boekje ook door haar zeer gewenscht werd.

Toen mij echter bleek dat dit voorloopig wel bij wenschen zou blijven, terwijl ik er lust, tijd en de noodige gegevens voor had, en ik bovendien, zonder bepaald doel, de stafkaart, voor zoo verre het Hoekelum en de

naaste omgeving betrof, reeds aangevuld en dit gedeelte geheel op nieuw in kaart gebracht had, zag ik niet in waarom ik mij gedurende een paar wintermaanden daarmede niet zou bezighouden, en wel eerstens met het in kaart brengen van het gedeelte tusschen Hoekelum en Ooster-Eng, en voorts met de verschillende te maken wandelingen zoo nauwkeurig mogelijk te beschrijven. Met dit plan toonde de Voorzitter der genoemde Vereeniging zich dan ook zeer ingenomen, zich bereid verklarende mij al die inlichtingen te geven, welke ik wellicht kon noodig hebben, waaraan hij met de meeste bereidwilligheid gevolg gaf, en waarvoor ik den heer Van Daalen dan ook mijn vriendelijken dank betuig.

Geen ander doel, geen nevengedachte leidde mij daarbij dan waardoor ik mij voelde aangespoord tot het schrijven der artikelen in „Eigen Haard": de belangstelling te bevorderen in de plaats, waar ik mij, sedert ik mij uit mijn ambtelijke leven terugtrok voor goed vestigde, en waar ik van alle zijden zooveel warme genegenheid ondervond; voorts om den bezoekers een middel aan de hand te doen om deze streken in alle richtingen te doorwandelen en te leeren kennen, wat anders zonder gids zoo goed als onmogelijk is.

Van beschouwingen en uitweidingen, waartoe zoo vaak aanleiding was, heb ik mij zoo veel mogelijk onthouden. Als lektuur beteekent dit boekje dus zoo goed als niets. Het moest een wegwijzer zijn en niets meer.

Het derde kaartje, de omstreken van Bennekom tusschen den spoorweg en den Rijn, is, zooals men vanzelf

wel zal begrijpen, ontleend aan de Stafkaart, met enkele wijzigingen en aanvullingen waar die noodig schenen. In hoofdzaak zijn daarop slechts de *richtingen* der wegen aangegeven, zoodat b. v. wat daar recht is, soms vrij beduidend slingert. Toch kan het als aanvulling der beide anderen, maar dan ook alleen als zoodanig, beschouwd worden.

Een algemeene, gekleurde kaart, met aanduiding der heuvels, bosschen, heiden, enz., zou zeker zeer wenschelijk zijn, maar dezer samenstelling lag buiten mijn bereik. De bezorging daarvan meen ik dan ook aan de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer te mogen overlaten.

En hiermede den lezer heil; den wandelaar veel genot,

Bennekom, 1 Maart 1902. W.

I. DE GRINTWEG.

Wanneer men den weg van 't station Ede naar Bennekom een der schoonste wegen van ons land noemt, zegt men zeker niets te veel. Het is opmerkelijk hoezeer hij in karakter verschilt met den in de tegenovergestelde richting naar Ede loopenden straatweg. Zeker, ook deze weg is schoon en heeft, met zijn twee rijen gracieuse Berken en zijn talrijke riante villa's, veel aantrekkelijks; maar hij mist die aangename verrassingen, die fraaie vergezichten, die gestadige afwisseling, welke aan den Bennekomschen (of, als men wil, Wageningschen) weg een eigen, hoogst „malerisch" karakter geven.

Hoewel schoon in beide richtingen, wordt men toch door de gedurige afwisseling het aangenaamste verrast, wanneer men hem wandelt in de richting van het station naar het dorp, en hij, die hier wat langer dan enkele dagen verblijft, zal dit zeker bij herhaling doen.

Het eerste gedeelte, waar de acht à negen Meter breede weg aan beide zijden door akkermaalshout wordt begrensd, levert niets bijzonders op; maar reeds terstond heeft men een dicht beschaduwd gedeelte op korten afstand vóór zich, wat op een zonnigen zomerdag een aangenaam vooruitzicht is. Het is de Westelijke uitlooper of de Westelijke grens van de Hoekelumsche bosschen.

Meer dan tien minuten heeft men niet noodig om den ingang van dezen breeden boschweg te bereiken; twee oude steenen palen ter weerszijden duiden aan dat hier

Hoekelum begint en de publieke weg dus door het uitgestrekte landgoed heen loopt.

Hier verlangzaamt men onwillekeurig zijn schreden, om te meer van die verkwikkende, dichte en toch niet te donkere schaduw te genieten.

Het gezicht door die bijna onafzienbaar lange beukenlaan is zeer schoon, waartoe zeker veel bijdraagt dat enkele lichtplekken er afwisseling en leven aan geven.

Weldra krijgt men nu, ter linkerzijde, den huize Noorder-Eng, tusschen het geboomte door, in 't gezicht. 't Is een in Hoekelum staand modern heerenhuis, dat geen andere verdienste heeft, dan dat het tusschen het hout een aardige vertooning maakt; maar hetwelk toch ongetwijfeld een veel rianter aanzien zou hebben, zoo men op het open terrein tusschen het huis en den weg meer offers aan Flora bracht. Vóór een huis als dit zijn bloemperken onmisbaar, om het huis zelf en de onmiddelijke omtrek tot hun recht te doen komen.

Een weinig verder ziet men in de breede oprijlaan, een prachtige, breede laan van zware Beuken, tegenover welke, dus aan de andere zijde van den weg, de nette koetsierswoning, met haar witte kolommen een zeer aardig effect maakt. Deze laan is tevens ook een der twee toegangen tot het kasteel Hoekelum, waarbij ook deze woning, vroeger het jagershuis, behoort.

De diepe geul, eenige schreden verder, is het overblijfsel eener voormalige beek, die vroeger door Hoekelum liep, maar welke na den aanleg van den Rijnspoorweg droog geworden is. Tegenwoordig ontvangt ze nog zooveel zakwater, dat de vijver bij 't kasteel er behoorlijk door gevuld blijft, maar van onder den weg doorvloeien, waartoe, zooals men hier opmerkt, gelegenheid bestaat, is geen sprake meer.

Bij een bezoek aan Hoekelum zullen wij er wel nader kennis mede maken.

Door een breede opening tusschen het geboomte heeft men vervolgens het vrije gezicht op het kasteel Hoekelum zelf, hetwelk men, een paar minuten verder, over een breede grasvlakte op eenigen afstand recht van voren ziet.

Ook hier geen bloemperken, gelijk dit toch in meestal dergelijke gevallen gebruikelijk is. Haasten wij ons echter met te zeggen, dat men die hier niet mist en ze ook niet zou wenschen. Dit uitgestrekte grasveld is, met zijn alleenstaande boomen en boomgroepen, door zwaar geboomte omlijst, geheel in overeenstemming met het gebouw dat er den achtergrond van uitmaakt, en, mag dit ook al geen imposant voorkomen hebben, wanneer het weiland in den zomer door een aantal koeien bevolkt is, heeft het geheel toch een grootsch aanzien, en blijft men er met welgevallen eenige oogenblikken bij stilstaan.

Weer wat verder is de eigenlijke hoofdinrijweg, met de nette, ofschoon wel wat heel eenvoudige, boschopzienerswoning op den hoek.

De weg wordt hier wat lichter; hij verandert hier namelijk een goed eind in een eikenlaan, om wat verder weer in een zeer donkere beukenlaan over te gaan.

Vooral van dit punt is het gezicht in beide richtingen schoon. In de richting naar 't station op vrij verre afstand de betrekkelijk kleine lichtopening; in de richting naar Bennekom dat donkere gedeelte, ook wel met een licht eindpunt, maar toch heel anders, wijl de weg daar een kleine buiging maakt, zoodat men hem hier niet op verren afstand overziet, maar de blik stuit op het groen van het hôtel Oud Vossenhol, waar we zoo aanstonds langs zullen komen.

Juist bij de flauwe buiging van den weg, slechts

enkele schreden verder, duiden weer twee steenen palen aan dat we hier, met den beschaduwden boschweg, ook Hoekelum verlaten. Men staat hier weer een oogenblik stil, om zoowel achter- als voorwaarts te zien, wijl men van dit punt alleen den weg van 't station naar het dorp in zijn geheele lengte overziet. De bij matigen gang twintig minuten gaans lange boschweg, met de heldere lichtstip aan het einde aan den éénen kant, de grootendeels opene, maar veel afwisseling biedende helder lichte weg tot aan het dorp; beiden schoon, maar van een geheel verschillend karakter.

Het uitzicht naar beide zijden is hier even verrassend als fraai. Geen onafzienbare vlakte, maar uitgestrekte roggevelden, afgewisseld door verspreid staande boerderijen of woningen, allen midden in kleinere of grootere boomgroepen gelegen, zoodat de daken meestal slechts stuksgewijze tusschen het groen te voorschijn komen. Rechts, op vrij grooten afstand een gesloten achtergrond van door groen geëncadreerde boerderijen, links, op verderen afstand een onafzienbare reeks, deels zich in nevel verliezende, donker groene dennenbosschen. Twee tableaux van grooten omvang en in landelijke schoonheid niet voor elkaar onderdoende.

Weer heeft men hier een beschaduwde gedeelte op een paar minuten afstands vóór zich liggen. Het zijn de villa's Fundator en Foresta (één gebouw) en daaraan grenzende de groote zeer riante villa Del Burgo. Vlak tegenover deze laatste het nieuwe pension-hôtel Oud-Vossenhol[1]), vroeger bekend als Raginhart.

Dit was een kwart-eeuw geleden de eenige villa aan dezen weg, toen bewoond door den Oud-Utrechtschen

1) Zoo heette deze plek in vroegeren tijd.

Hoogleeraar in de scheikunde Mulder, die daar zijn laatste levensjaren, gedeeltelijk helaas blind, gesleten heeft. Het lage, en te midden van 't geboomte gedrukte huis, is nu geheel verbouwd en tot een frisch en goed ingericht hôtel ingericht. Een enkele blik op dit aan het fraaiste gedeelte van den weg staande kloeke gebouw is voldoende om den wensch te doen opkomen, er eenige warme zomerdagen door te brengen.

Het nu volgende gedeelte van den weg, tot aan het dorp p. m. een kwartier, is open en zonnig, maar de vergezichten blijven aanvankelijk zóó schoon, dat men zich weinig daaraan stoort. Na een goede vijf minuten beginnen de eerste villa's, de meesten met zeer eenvoudige voortuintjes, waarop slechts een paar uitzondering maken. Toch heeft ook dit gedeelte van den weg alweer iets eigenaardig aantrekkelijks; zeker voor een goed deel het gevolg hiervan, dat alles hier een wel is waar onopgesmukt, maar vriendelijk aanzien heeft, en de aangename, opgewekte stemming waarin men geraakte, door geen mistoon verstoord wordt.

Wanneer men voor den afstand van het station naar de kom van het dorp een klein uur stelt, komt men zeker niet te kort. Het hotel Oud Vossenhol bereikt men van het station in een half uur.

Die met mooi weer arriveert, doet verstandig zijn bagage aan 't station te laten en den weg af te wandelen. Een geregelde looper zorgt wel voor de bezorging, als men aan de spoorwegbeambten verzoekt het aan hem tegen bewijs af te geven.

Men komt dan onder een aangenamen indruk in zijn vreemd tijdelijk verblijf, terwijl zulk een niet vermoeiende wandeling na een spoorwegreis aangenaam en tevens een goed begin is.

II. HET DORP.

Van het dorp als zoodanig valt in een boekje als dit, 't welk alleen ten doel heeft een gids te zijn voor den wandelaar in de omstreken, niet veel te zeggen. Trouwens het is de vraag of de historicus er veel van zou weten mede te deelen, dat het gros der lezers zou kunnen interesseeren, niettegenstaande het zeer oud moet zijn, wat trouwens niet te verwonderen is, daar dit gedeelte der Veluwe reeds van den tijd der Batavieren af is bewoond geweest.

Rekent men er de buurten bij, behalve het eigenlijke dorp, Nergera, de Craats, Hoekelum en de Heide, dan is het vrij uitgestrekt, met een bevolking, volgens de laatste telling, van 2228 bewoners, waarvan de grootste helft, 1472, in het dorp zelf.

Dat de populatie in de laatste jaren sterk moet zijn toegenomen blijkt hieruit, dat Witkamp, in zijn *Aardrijkskundig Woordenboek* van Nederland, voor 1890 het totale getal bewoners op 1000 stelde [1]), van welke 578 de bevolking van de dorpskom uitmaakten

Trouwens alles wijst hierop, en het sprekendst blijkt het uit het groot aantal overal verspreid staande nieuwe huizen en huisjes.

Wij bezitten geen statistieke gegevens, waaruit zou

---

1) Er staat 100, blijkbaar door het wegvallen van het laatste cijfer.

kunnen blijken dat ook de welvaart in gelijke mate klimmende is, maar eerstens ligt dat in den aard der zaak, en dan ook blijkt het uit de zich uitbreidende winkels, niet groot in aantal wel is waar, maar welker uiterlijk en inrichting het bewijs leveren dat ze er niet minder op worden.

Behalve een drietal buitenplaatsen en een paar bewoonde landgoederen, bestonden er voor eenige jaren slechts een paar villa's, thans zijn er een aantal en worden er jaarlijks nieuwe bijgebouwd, waaruit blijkt dat het getal notabelen gestadig toeneemt.

Het dorp ziet er frisch en zindelijk uit. Aan het midden der breede dorpstraat staat de oude, nette Protestantsche kerk, terwijl een door de zorg van een der bewoners kortelings geboorde Norton-pomp absoluut zuiver drinkwater levert.

De stoomtram der Staatsspoor van het station Ede naar Wageningen gaat door het dorp, maar, hoezeer het verkeer ook in de laatste jaren is toegenomen, tot het inrichten van een wachtkamer kon de exploitatie-maatschappij, aan welke deze weg behoort, nog niet besluiten, zoo min als ze nog een bestelkantoor inrichtte!

Ook de achterstraten en wegen zien er vriendelijk en proper uit. Dat hier ook behoeftigen wonen spreekt van zelf. De lage daggelden, vooral der landarbeiders, zijn natuurlijk oorzaak dat de mindere werklieden zich moeten behelpen; maar deze toestand is hier toch een heel andere dan in de steden. Maar zelden ontbreekt bij een schamele arbeiderswoning aan een der buitenwegen of op de hei een varkenshok met een paar varkens; een lapje grond voor aardappelen en groente ontbreekt nooit, evenmin als een regiment kippen. Werk is hier gewoonlijk genoeg, tenzij de vorst in den winter het werk op het land of in

de bosschen onmogelijk maakt, en dan weten de meeste arbeiders zich toch wel op de een of andere wijze bezig te houden.

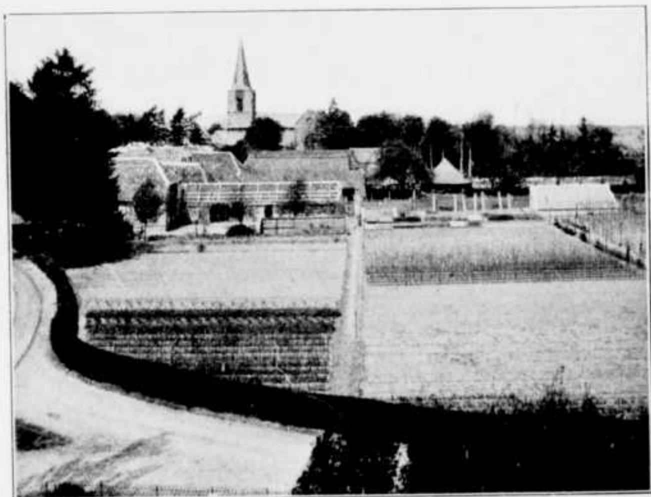
Genoegzaam alle bewoners zijn protestant en velen, vooral onder de eigenlijke landlieden, behooren tot de doleerende gemeente, welke dan ook een eigen kerk en school heeft.

Tot vóór een paar jaren was hier slechts één hôtel, het nog niet heel lang geleden gebouwde hôtel Neder-Veluwe. Nu zijn er drie, terwijl het eerste in dezen winter aanzienlijk vergroot werd.

Het ligt niet in onze bedoeling het ééne boven het andere aan te bevelen; trouwens alle drie hebben ze iets, 't welk hen voor den één meer, voor den ander minder aantrekkelijk maakt. Het hotel Neder-Veluwe heeft het voordeel van zoo goed als in, immers vlak bij het dorp te staan, en verdient dus de voorkeur voor hen, die op wat levendig verkeer prijs stellen; het reeds bovengenoemde hotel Oud-Vossenhol daarentegen ligt op tien minuten afstands van het dorp af, en ontleent zijn bijzondere aantrekkelijkheid niet alleen aan zijn ligging op het fraaiste gedeelte van den weg, maar vooral aan zijn grooten zeer lommerrijken tuin, en is dus verkieslijk voor hen, die aan kalmte en rust de voorkeur geven. Ook de onmiddellijke nabijheid van Hoekelum is een aanbeveling. Het Groene Woud, tot vóór een paar jaren slechts een aanleg voor voerlieden, en als zoodanig van ouds bekend, is thans een zeer net ingericht burgerlijk hôtel, sedert de nieuwe eigenares er een flink gebouw achter tegen aan liet zetten. Ook dit heeft het voordeel van de onmiddellijke nabijheid van een der meest geliefde wandelplaatsen, immers het staat vlak bij den ingang der groote laan van den Hullenberg, juist aan de kromming van den Arnhemschen grintweg, een mooie plek op zichzelf.

Hôtel »Neder Veluwe".

Hotel »Neder Veluwe".
Gezicht van uit het Hôtel.

Daar het aantal dergenen, die in den zomer eenige dagen of weken te Bennekom komen doorbrengen, in den laatsten tijd sterk toenemende is, zouden deze drie hôtels, waarbij nog een paar logementen, zeker geen voldoende gelegenheid bieden voor een behoorlijk verblijf; maar ook hier hebben verscheidene partikulieren zich op min of meer ruime schaal voor zomer-pension ingericht. Bijaldien echter het vreemdelingenverkeer in dezelfde mate blijft toenemen als dat in de twee laatste jaren het geval was, zullen die gelegenheden spoedig ontoereikend blijken. Trouwens de vergrooting van het oudste hôtel, niettegenstaande er twee bij kwamen, wijst er op dat meer ruimte gewenscht was.

Het blijkt met Bennekom te gaan gelijk met meer andere plaatsen, die thans voor zomerverblijf zeer in trek zijn, terwijl men er vroeger niet van hoorde. Men kende ze eenvoudig niet; maar worden ze bekend, dan verspreidt zich de mare harer aantrekkelijkheid weldra door het land, sneller en meer algemeen, naarmate het aantal bezoekers grooter wordt.

Wij spraken hierboven eenigszins uitvoerig over den grintweg in de richting naar 't station Ede. Ook aan de zuidzijde van het dorp, naar Wageningen, is die weg wel een wandeling waard, maar in pittoreske schoonheid verliest hij het verre tegen het noordelijke gedeelte. De tijdelijke bezoeker zal er toch wel gaarne een klein uur aan wagen, vooral daar hij met den tram kan terugkeeren. Tot een tweede wandeling langs dien, van 't begin tot het einde vlakken, weg zal hij die zich niet aangetrokken gevoelen.

Maar er is een veel fraaiere, die slechts weinig langer is. Hierover later nader.

III. HOEKELUM.

Hoekelum en de Hullenberg, dit zijn, hoewel op verre na niet de eenige, toch zeker wel de twee voornaamste aantrekkingspunten van Bennekom.

Hij, die tijdelijk in of bij het dorp verblijft, richt het eerst zijn schreden naar den Hullenberg; die zijn vleugels in Oud-Vossenhol streek, kiest ongetwijfeld Hoekelum voor zijn eerste wandeling.

Wij volgen zijn voorbeeld, niet alleen omdat Hoekelum het uitgestrektste en schoonste landgoed in deze streek is [1]), maar ook om bij onze wandelingen een zeker plan te volgen, waarbij wij de streek ten Oosten van den grintweg zoo geregeld mogelijk van het Noorden naar het Zuiden volgen. De lezer kan dan die uitkiezen, waartoe hij zich 't meest aangetrokken gevoelt.

Hoekelum is een landgoed van 78 Hectaren oppervlakte, grootendeels bestaande uit in alle richtingen van breede wegen en paden doorsneden bosschen, waarbij meerendeels oude dennenbosschen de hoofdrol spelen. Het hoogere, Oostelijke gedeelte, vroeger woeste hei, dagteekent, wat zijn tegenwoordigen toestand betreft, van 't derde decennium der 19de eeuw; het lagere Zuidwestelijke deel, met het kasteel, is oud, maar in lateren tijd deels veranderd of verjongd, terwijl ook het kasteel, zoo niet geheel, dan toch zeker grootendeels vernieuwd werd. Het behoort in eigendom aan den heer W. E. J. Baron van

---

1) Ooster-Eng is grooter, maar komt als wandeling voor het publiek minder of in 't geheel niet in aanmerking.

Boschwachterswoning.

Wassenaer, en is in zijn geheel voor den wandelaar toegankelijk, met uitzondering alleen van het meer als buitenplaats ingerichte gedeelte om het kasteel en in de onmiddellijke nabijheid van den huize Noorder-Eng, een weinig ten Zuiden van het kasteel en bewoond door den heer E. W. Baron van Wassenaer.

Het is toegankelijk van den grintweg door den hoofdingang en door de zware beukenlaan dicht bij Noorder-Eng; voorts op drie plaatsen langs den Breukelerweg.

De gelegenheden tot meestal beschaduwde wandelingen, naar keuze meer of minder uitgestrekt, zijn hier zóó velen, dat men ze alleen door een vaak herhaald bezoek allen kan leeren kennen, en zelfs de meeste bewoners van Bennekom zijn in de bovenbosschen volslagen vreemd. Verder dan tot de Laarder-allée [1]) wagen de meesten zich niet, uit vrees van te ver van huis te verdwalen.

Nu, dwalen kan men daar licht, maar hij, die, bij zonnig weer of met een compas in de hand, op de richting let, loopt toch geen gevaar van te *ver*dwalen.

Nog minder behoeft men daarvoor bevreesd te zijn, wanneer men begint met een wandeling eerst van het Westen naar het Oosten, daarna van het Noorden in zuidwestelijke richting door genoegzaam het geheele landgoed heen. Kent men eenmaal dezen weg, dan komt men met eenige opmerkzaamheid bij volgende wandelingen ook wel met de andere hoofdwegen terecht.

Deze wandeling willen wij nu maken, het aan den lezer overlatende op de overigen met behulp van het kaartje zelf hun weg te kiezen. Den daartoe benoodigden tijd kunnen zij, bij vergelijking, dan gemakkelijk approximatief berekenen.

---

1) Het kaartje geeft de noodige aanwijzing.

Op 15 à 20 minuten van het dorp heeft men op den grintweg, een minuut of vijf voorbij Oud-Vossenhol de hoofdinrijlaan bereikt.

Zoo als men dien inslaat, heeft men in schuine richting, tusschen de hooge Beuken door, een fraai gezicht op het op korten afstand staande kasteel.

De weg splitst zich spoedig in tweeën; wij volgen den harden weg in de richting van het kasteel, en komen spoedig aan den partikulieren ingang, dien we voorbij gaan, om langs een rij monumentale Beuken onzen weg te vervolgen. Bij den koestal staat men even stil, wijl het gezicht op den zuidelijken vleugel van het kasteel daar onwillekeurig toe noopt.

Wij volgen nu den links ombuigenden weg, en komen spoedig aan een brug over de in de eerste hoofdstuk vermelde, zoo goed als droge beek. Dat er intusschen door dit ravijn nog water wordt aangevoerd, blijkt hier uit den grooten vijver. Het gezicht van de brug over den vijver op het kasteel en het dichte geboomte is inderdaad zeer fraai.

Hij, die van mooie boomen houdt, bewondert hier een midden op een grasveld geheel vrij staande Beuk van buitengewone zwaarte. Deze patriarchale boom, met zijn volmaakt gaven, gladden stam, heeft, een Meter boven den grond, een stamomtrek van 4 Meter, een dikte alzoo van ruim 1.30 Meter. Hij is volmaakt gezond, en de hoogte, zoowel als de kroon zijn aan de stamdikte geëvenredigd. Trouwens een aantal zware Beuken trekken nabij het kasteel de opmerkzaamheid.

Wij gaan de brug over en volgen den breeden weg [1].

---

1) Men kan ook vóór de brug rechts af gaan en, volgt men dan door het jonge beukenbosch een der wegen in Oostelijke richting, dan komt men ook in de Laarder-allée uit.

Kasteel Hoekelum (voorzijde).

Kasteel Hoekelum (achterzijde)

Het in bouwvalligen toestand verkeerende, op een hoogte tusschen het dichte houtgewas staande kapelletje, trekt nu de opmerkzaamheid. Daaronder bevindt zich een oude ijskelder. Juist de bouwvallige toestand waarin dit gebouwtje verkeert maakt het zeer teekenachtig.

Nog een klein eind volgen we den breeden weg, om, waar deze zich naar het westen ombuigt, een smaller pad een weinig rechts af en dan rechtuit te volgen.

Wij krijgen nu weldra de schijnbaar droge beek aan onze rechterzijde, en volgen die tot aan haar oorsprong. 't Lijkt hier een stuk wilde natuur, altijd schilderachtig, in welk jaargetijde men er ook komt, waartoe die ravijnachtige, gedeeltelijk begroeide diepte zeker niet weinig bijdraagt.

De beide bruggetjes daarover laat men rechts liggen.

Aan den oorsprong der beek gekomen, ziet men dat deze niet geheel droog is. Hier stond tot vóór een paar jaren een rustiek tentje, van welke rustplaats door wandelaars een dankbaar gebruik werd gemaakt. Dit heerlijk frissche plekje is steeds veler doel, en er is zooveel gelegenheid om te zitten of half te liggen, dat men den bank bijna niet mist. Toch is het jammer dat, nadat de baldadige jeugd het oude tentje in een desolaten toestand had gebracht, zoodat het moest worden afgebroken, er geen plan schijnt te bestaan, iets dergelijks er voor in de plaats te zetten. 't Stond daar als een ware verrassing.

Hier gaat men rechtsom en daarna links rechtuit (niet het pad rechts). Het eerste nu volgende pad aan de linkerzijde gaat men voorbij; bij het tweede slaat men linksom en na weinige schreden, is men aan het einde van de bijna onafzienbaar lange L a a r d e r-a l l é e.

Is het nu heet, zonnig weer, zoodat men liefst zoo lang mogelijk schaduw houdt, dan gaat men het recht

tegenover liggende pad in; anders volgt men deze allée een klein eind tot men aan een lang geheel open recht pad komt, de z. g. Donker-allée.

Tot vóór een paar jaren was dit het schilderachtigste pad van 't geheele landgoed, want het liep tusschen twee dubbele rijen van oude hooge Dennen, allen met naakte rossige stammen van p. m. 40 cM. dikte. 't Was een lange zuilengang, die door de hoogte en de dikte, ook door den dichten stand der boomen, veel smaller scheen dan hij werkelijk was, en een hoogst eigenaardig perspectief opleverde.

Nadat de Dennen geveld zijn, doet het eikehakhout, dat er tusschen stond, zich gelden, zoodat deze „allée" wel weer spoedig zijn vlak aanzien zal verliezen. Op ruim de helft der lengte komt het daareven genoemde meer beschaduwde pad uit.

Deze allée loopt langzaam op tot aan een flauwe bocht, waar het pad wat hellender wordt, en op een kruispunt uitkomt.

Een breede weg links, een breede weg rechts, een wat smallere allée rechtuit. Dat is de Toren-allée, die we nu volgen.

Na weinige schreden komen we aan een punt, waar de Toren-allée rechthoekig door een veel breederen weg gesneden wordt. De linksche is die welke begint bij het kruispunt van daareven. Men kan dien inslaan en hem dan, niet naar het uitgangspunt, maar in de richting dien we nu gaan, volgen; men kan hem ook rechts nemen. In beide gevallen komt men nabij het einde der Toren-allée terecht. Beiden zijn zeer mooie wegen, vooral wat het hoogste gedeelte betreft.

We volgen nu de Toren-allée, gaan bij het punt, waar beide breede wegen weer samenkomen, altijd rechtuit,

en hebben nu spoedig het hoogste punt, tevens de Oostelijke grens van Hoekelum bereikt.

Een heuveltje duidt hier de plaats aan waar vroeger een houten uitzichtstoren heeft gestaan, van welken men, toen de omliggende bosschen nog niet in den weg stonden, een zeer ruim vergezicht moet hebben gehad. Nadat die echter, door den bliksem getroffen, is afgebrand, is hij niet hernieuwd; trouwens hij zou daar nu geen zin meer hebben, wijl het uitzicht in alle richtingen door bosschen belemmerd is.

Onze wandeling nu rechts af vervolgende, komen we, na weer een kromming, andermaal op een kruispunt. De breede weg, die hier de Toren-allée snijdt is dezelfde die zijn uitgangspunt boven aan het einde van de Donker-allée heeft. Wij lieten ook dien toen rechts liggen. Die bij een volgende gelegenheid dezen weg kiest, zal zich dit zeker niet beklagen.

Wij kunnen hem hier, links omslaande, wel opgaan en komen dan op dezelfde plek, die nu het doel van onzen tocht is. Maar wij willen de Toren-allée in haar geheel leeren kennen. Ook blijven we dan langzaam afdalen, terwijl we anders eerst weer een klein eind naar boven moeten gaan. En wij zijn tevreden over onze keus, want het sterk bewogen terrein maakt dat de omgeving, vooral ter rechter zijde, aan een oorspronkelijk natuurtableau doet denken, terwijl het kreupelhout, hier en daar door opgaande boomen afgewisseld, tegen het hellend terrein ter linkerzijde een fraai effect maakt.

Ziet men, eindelijk aan het einde dezer allée gekomen, even rond, dan bemerkt men terstond, aan den breeden weg, waarop we uitkwamen, ter linkerzijde, een monument, waar we natuurlijk op afgaan. Hier zouden we ook uitgekomen zijn, wanneer we een minuut of tien

geleden van de Toren-allée rechts afgeweken en den breeden klimmenden weg opgegaan waren.

Dit monument werd daar geplaatst ter herinnering aan het begin der exploitatie dezer streken. We lezen er op dat dit hooge gedeelte, de Wassenaerskamp, hetwelk wij nu doorwandelden, zoo mede de Balverenskamp, dien wij zoo aanstonds gedeeltelijk zullen doorgaan, in 1838 in ontginning zijn gebracht door Otto Baron van Wassenaer, Heer der beide Catwijcken, 't Zant, enz. enz., ter dankbare herinnering waaraan deze gedenksteen hier in 1859 door zijn vijf zonen werd geplaatst; terwijl aan de andere zijde hulde wordt gebracht aan Gerrit van Hoogstraten, die, van 1820 af, als werkbaas op Hoekelum zijn trouwe diensten bewees.

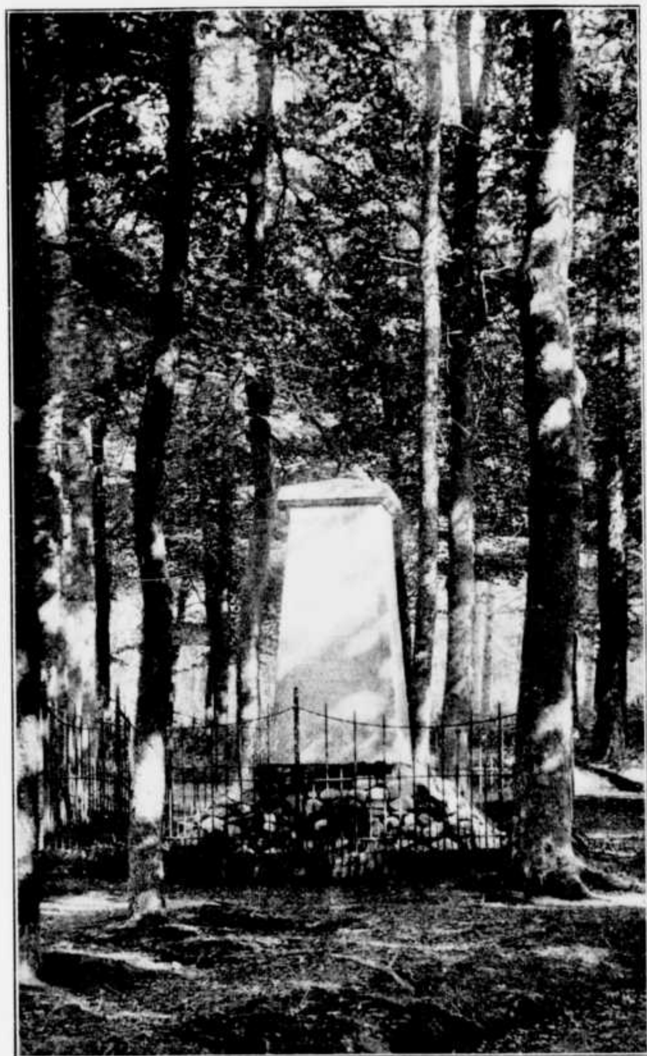
Dit nu is voor den bezoeker vooral hierom interessant, wijl het antwoord geeft op de vraag hoe oud deze losschen wel mogen zijn; een vraag, die in vele andere gevallen zelfs door de eigenaars niet kan beantwoord worden.

Het monument nu aan onze linkerzijde latende, vervolgen we onze wandeling rechtuit, en komen weldra uit op een acht meter breeden zandweg.

Hier plaatste de Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer een bank. Het is namelijk een publieke weg, de Breukelerweg, die door een gedeelte van Hoekelum heen loopt. 't Is de prachtigste boschweg hier ver in den omtrek, maar wij gaan hem nu dwars over, om hem voor een volgende wandeling tot doel te kiezen.

Wij verlieten den Wassenaerskamp om nu de recht over ons liggende zeer breede beukenlaan van den Balverenskamp in te gaan.

De Balverenskamp is een vrij groot dennenbosch, in alle richtingen van zeer breede beukenlanen door-

Monument.

sneden. Het behoort ontegenzeggelijk tot het schoonste gedeelte van Hoekelum, maar wordt zelden bezocht, wijl men op die elkaar gedurig kruisende breede wegen veel kans heeft het spoor bijster te worden.

Na een klein eind rechtuit gegaan te zijn, volgen we het blijkbaar meest gebruikte voetpad, rechts af (*niet* den eenigszins oploopenden weg rechtuit), en dan zien we, nadat we ongeveer $^1/_4$ cirkel hebben beschreven, dat dit pad door den zoom van het bosch loopt. Hier verlaten we nu Hoekelum en dan staan we op den breeden, zeer ruwen, maar zeer teekenachtigen, vrij sterk oploopenden Hallerbrinksweg; aan de ééne zijde begrensd door de dichte dennenbosschen, waar we uit kwamen, aan de andere zijde door een tamelijk uitgestrekte, naakte heide.

Het torentje van Bennekom zien we nu op betrekkelijk korten afstand schuins rechts vóór ons, zoodat we blijkbaar zullen terecht komen op een punt van den grintweg, ver van dat waar we Hoekelum betraden.

Heeft men nu geen lust om over de hei te gaan, dan volgt men den Hallerbrinksweg rechts af en slaat men bij het derde huisje den zandweg naar het dorp in.

Wij gaan echter dien breeden zandweg dwars over, en nemen, vlak bij het arbeidershuisje, het voetpad over de hei, rechtuit op een dennenbosch aanhoudende. Dit langs gegaan zijnde, komen we op een breeden zandweg uit. Hier slaan we rechtsom, tot we bij een huisje komen, waar we linksom en dan rechtuit op den grooten grintweg afgaan, en dien dicht bij het dorp bereiken.

Geregeld doorwandelende is men in $1^1/_3$ uur weer te Bennekom. Rust men onderweg een paar keeren even uit, dan rekent men er twee uren voor.

IV. DE BREUKELERWEG — DE HEIDE.

Wandelen wij den grintweg op in de richting naar Hoekelum, dan zien we, even voorbij Oud-Vossenhol, ter rechterzijde een ruwen zandweg, met diepe wagensporen. Het is de Breukelerweg, die ook in Westelijke richting kronkelend door de roggelanden loopt. Aan de rechterzijde, wat hooger, is een gemakkelijk hard voetpad.

Wij volgen dit; roggevelden links en rechts, tot Hoekelum behoorende, en komen weldra in een laan van zware Beuken, mede een deel van het landgoed uitmakende.

Wanneer we deze mooie laan, de Laarderweg (niet te verwarren met de reeds vroeger genoemde Laarder-allée) linksaf insloegen, zouden we in een minuut of vijf bij den koestal, ten Zuiden van het kasteel uitkomen. Een mooie, donkere weg, die wel mag aanbevolen worden.

Dit is echter thans ons doel niet. Wij gaan deze laan dwars over en dus rechtuit, het arbeidershuis aan onze rechterzijde voorbij.

Juist waar de weg zich een weinig naar rechts ombuigt, zien we ter linkerzijde een nog zeer jong dennenbosch; deze plek meent men, op grond van verschillende in den grond gevonden voorwerpen, dat een begraafplaats der Batavieren moet geweest zijn.

Van den grintweg af betraden wij reeds Hoekelum;

dit geheele gedeelte van den Breukelerweg loopt dus door het landgoed heen.

Hadden we van 't begin af reeds recht vóór ons uit en terzijde het gezicht op den mooien boschrijken achtergrond, de weg zelf leverde toch niet veel bijzonders op. Nu we die kromming voorbij zijn en de bosschen naderen, wordt dit echter anders en begint hij recht teekenachtig te worden.

Een pad tusschen akkermaalshout dat wij ter rechterzijde voorbij gaan loopt naar het dorp, en velen geven er de voorkeur aan, na tegenover Oud Vossenhol van den grintweg den Hallerbrinksweg ingeslagen te zijn, linksaf door dit pad het boschgedeelte van den Breukelerweg te bereiken.

Nu we bij dit zijpad gekomen zijn, zien we een vrij hoog oploopenden, breeden en langen boschweg vóór ons, gelijk men er zich geen schilderachtiger kan denken.

We gaan vervolgens een pad ter linkerzijde voorbij, en komen nu spoedig aan een door de Vereen. voor Vreemdelingenverkeer hier geplaatste bank.

Wij weiden hier niet verder over dezen weg, dien we juist op dit punt, bij onze vorige wandeling door Hoekelum, gesneden hebben, uit.

De indrukken toch, die men ervan ontvangt, verschillen naar de temperamenten en de meer of mindere vatbaarheid voor natuurschoon. De meesten zullen intusschen wel toestemmen, dat het bezoek aan dezen boschweg alleen een kleine reis waard is.

Hem opwandelende, zien we dat drie breede wegen, rechts, toegang tot den Balverenskamp geven; den eerste en eenige gebruikelijke zijn we op onze vorige wandeling ingegaan; de anderen zijn zeer ruw, ongelijk en met heide begroeid, zonder eigenlijke voetpaden; maar,

overal mooi, biedt dit bosch op sommige plaatsen verrassende gezichtspunten.

Wij laten ze nu rechts liggen en gaan den Breukelerweg verder op; tien minuten nadat we hier in het bosch kwamen hebben we het hoogste punt en daarmede het einde van den Breukelerweg bereikt, en van de bank die hier staat zal zeker door velen een dankbaar gebruik gemaakt worden.

Hier verlaten we Hoekelum pas voor goed. We staan nu op Ginkelschen weg, die zich juist op dit punt naar het Oosten ombuigt.

Wij volgen dien thans echter in deze richting niet, maar slaan, den Breukelerweg verlatende, rechtsom.

Nu een weinig rijzende, dan iets dalende, loopt deze weg een goed eind op dezelfde hoogte voort, met de oude dennenbosschen van den Balverenskamp aan de ééne en jong dennenbosch aan de andere zijde; van vergezicht is dus geen sprake.

Maar weldra zal dit gemis ons dubbel vergoed worden; immers reeds nu we nabij het einde van het hooge dennenbosch komen, ontwikkelt zich, recht vóór ons uit, een nevelachtig perspectief, dat gestadig helderder wordt en aan schoonheid wint. Het is de gedeeltelijk aan ééne zijde door heide, maar grootendeels door bosschen begrensde, lange en hier rechte Ginkelsche weg, die zich ver in 't verschiet naar het Zuiden ombuigt. Dit perspectief heeft alweer een donker dennenbosch tot achtergrond.

Wij komen een volgende keer op den Ginkelschen weg, dien we in zijn geheel willen leeren kennen, terug, maar dan gaan we hem op. We wilden dit hooge punt thans liefst van de andere zijde bereiken, wijl het uitzicht dan verrassender is.

Die verrassing wordt echter nog grooter, wanneer wij eenige schreden verder zijn gegaan, en op het punt zijn gekomen waar de langs de grens van het bosch oploopende Hallerbrinksweg op den Ginkelschenweg uitkomt.

Juist op den hoek van den Ginkelschen en Hallerbrinksweg stond tot vóór een paar jaren een dicht dennenbosch. Sedert dit er verdwenen is, is het gezicht in Z. Westelijke richting volkomen vrij geworden, en heeft men van dit hooge punt nu een uitgestrekt panorama vóór zich liggen, dat tot de schoonsten dezer omstreken behoort.

Voor uitvoerige beschrijvingen is in dit boekje, dat alleen bestemd is een wegwijzer te zijn, uit den aard der zaak geen plaats. Genoeg dus dat men van deze plek niet alleen een schilderachtig panorama vóór zich heeft, maar tevens den Ginkelschen en den ruwen maar teekenachtigen Hallerbrinksweg afziet. Voor hem, die, van den Breukelerweg afkomende, voor de eerste maal dat tableau onverwachts vóór zich uitgestrekt ziet, is het een ware verrassing.

Daarom is het dan ook raadzaam deze wandeling in de hier opgegeven richting te maken en dan, bij helder weer, liefst vóór den middag, met het oog op de verlichting.

Wij gaan thans den Ginkelschen weg niet af, maar nemen het voetpad (een vroeger boschpad), dat juist op den hoek begint en naar de hei loopt, waar het in een zeer ruw, smal karrepad overgaat. Spoedig zien we aan onze linkerhand, op eenigen afstand van het pad, een bank staan. Deze stond vroeger aan den rand van het bosch, wijl alleen van daar het panorama open lag. In schuine richting dalen we de hei af, steeds het karrespoor houdende, tot wij het, waar het links en rechts

afgaat, snijden, waarna we het voetpad rechtuit blijven volgen. Wat verder linksomgaande staan we spoedig op den breeden zandweg en zijn nu in een minuut of tien in het dorp terug.

Geregeld doorwandelende, rekent men hiervoor $^{5}/_{4}$ uur. Rust men onderweg even uit, dan zal er $1^{1}/_{2}$ uur mee heengaan, of zooveel meer als men zich onderweg langer ophoudt.

V. DE GINKELSCHE WEG, DE TELEFOONWEG, DE BUURTHEI.

Er loopen twee wegen van Wageningen, den spoorweg snijdende, naar de Ginkel, aan den straatweg van Arnhem naar Amersfoort. Die, welke het meest algemeen onder dezen naam bekend is, nemen wij nu; den andere zullen we later leeren kennen.

Ofschoon van Wageningen, of liever van den Wageningschen grintweg af, beginnende en tot den Amerfoortschen straatweg doorgaande, is het aanvangspunt voor ons bij het pension-hôtel het Groene Woud, zoodat men uit het dorp komende, bij het hôtel Neder-Veluwe links af den Arnhemschen weg opgaande en de fraaie villa Erica passeerende, dit uitgangspunt, juist bij den ingang der groote laan van den Hullenberg, waar de Arnhemsche weg rechtsaf buigt, spoedig heeft bereikt.

Men slaat dan bij het Groene Woud links om, en houdt den breeden zandweg, tot men aan den hoofdingang van het landgoed Selterskamp komt. Een weinig verder ziet men dan den langen rechten weg in N. Oostelijke richting oploopen [1]).

---

1) Zij, die ten Noorden van het dorp, b. v. in het hôtel Oud-Vossenhol of in een der villa's verblijven, kunnen dien weg des verkiezende bekorten, door den weg schuin over de villa Rante mas in te gaan, en dien, langs de plaats waar het vuilnis verzameld en verbrand wordt, tot het eind toe te houden. Dáár steekt men dan

't Is een zeer ruwe, landelijke weg, met een twijfelachtig voetpad, maar die toch geen moeilijkheid oplevert. 't Is een mooie weg, al is het gezicht naar boven niet zoo schoon, als toen we hem op onze vorige wandeling van boven af zagen.

Aanvankelijk een dicht dennenbosch links en de uitgestrekte, oploopende hei rechts, deze versierd met overal verspreid staande opslag-Dennen, gelijk die Dennen worden genoemd, die niet door den mensch gezaaid werden, maar daar opkwamen van zaad, dat er van de bosschen in de nabijheid heengewaaid is. Daar ze zeer verspreid en dus vrij staan, konden ze naar hunne natuur opgroeien en hebben ze dus een veel fraaier aanzien dan de dicht bijeen staande in de bosschen, die, door den dichten stand, zich alleen in de hoogte, doch niet in de breedte konden ontwikkelen, en daardoor die lange rechte stammen verkregen. Veel van deze vrij staande Dennen zouden een park tot sieraad verstrekken.

Recht vóór ons uit vormt het bosch van den Balverenskamp (Hoekelum) een dichten achtergrond.

We komen nu weldra op het hooge punt, van waar we op onze vorige wandeling de mooie vergezichten bewonderden, en, na daar weer even stil gestaan te hebben, volgen we dat gedeelte van den weg langs het oude bosch, hetwelk wij reeds kennen, tot aan den Breukelerweg. Hier gaan we nu rechtsom, tot we spoedig aan

---

bij een oud dennenbosch den zeer breeden zandweg, waarop men uitkomt, in schuine richting over, en men staat weldra op de plek die wij nu bereikten.

Hier lette men echter op niet verder rechtuit langs Selterskamp, den in Oostelijke richting mede oploopenden weg te houden, maar bijna onmiddellijk rechtsaf te gaan, zoodat men de hei aan de rechterhand krijgt.

de plaats komen waar de weg weer linksom loopt en een lange beukenlaan begint [1]).

Van het hooge punt af werd de weg reeds veel beter en hij blijft dit ook verderop.

't Is een mooie laan die we nu volgen, een aangename, licht beschaduwde wandeling tusschen jonge dennenbosschen. Na een goed eindweegs bereiken we een bank. Daar zien we een laan links en een andere rechts. Des verkiezende kan men dien aan de linkerzijde ingaan; men komt dan na een poos op een vrij breeden rijweg, die evenwijdig met den spoorweg (deze ligt hier in eene diepe uitgraving) loopt; dan rechtsaf gaande bereikt men spoedig het wachtershuisje. Deze weg is iets langer en minder beschaduwd dan wanneer men, gelijk wij nu willen doen, den Ginkelschen weg rechtuit blijft gaan [2]).

---

1) Wil men de wandeling bekorten, dan kan men een smal boschpad ingaan, 't welk men ter rechterzijde ziet, even voor dat men aan de bocht komt. Wandelt men dit af, heel aan het einde een weinig rechts tusschen het hout doorgaande, dan komt men op de hei uit, dicht bij den telefoonweg. Men komt op dien weg, linksaf langs het bosch er recht op af gaande, of in schuine richting het voetpad volgende. Daar slaat men dan rechtsom, snijdt na een poos den straks opgewandelden Ginkelschen weg, en blijft rechtuit gaan, tot men aan den toren de richting herkent die men naar het dorp te volgen heeft.

2) Ook hier kan men deze wandeling, en wel op tweeërlei wijzen bekorten, door de laan ter rechterzijde in te slaan. Een geregeld voetpad is er niet, maar dat levert toch geen wezenlijk bezwaar op. Een heel eind, tot op het hoogste punt, blijft dit een breede laan. Verder houden de boomen ter weerszijden op. Rechtuit gaande komt men ook hier op den Telefoonweg uit. Om een mooi vergezicht te hebben slaat men dan linksom en komt men spoedig aan een hoek. Even den hoek om staat een bank en van dit punt heeft men een zeer uitgestrekt panorama vóór zich.

Men kan ook, die zijlaan volgende, tot daar waar de boomen eindigen,

Komen we nu op de vlakte, dan zien we, links, een spoorwegwachtershuisje. Daar loopt de Ginkelsche weg heen en gaat over den spoorweg naar de hei.

Dit is echter nu ons plan niet. 't Zou ons ook te ver van huis voeren. Wij slaan daarom, nu we het verste punt van ons tegenwoordig doel bereikt hebben, onmiddellijk rechtsom, om langs een heel anderen weg huiswaarts te keeren.

Dit is aanvankelijk de telefoonweg, herkenbaar aan de daar langs geplaatste palen.

Deze weg, die een paar jaren geleden nog bijna onbegaanbaar was, is thans, dank zij de zorg der Vereeniging ter bevordering van Vreemdelingenverkeer, die er een goed wandelpad liet maken, gemakkelijk te begaan.

Wij volgen dien, met de dennenbosschen rechts en de uitgestrekte, kale heide links, naar boven, bij voorkeur niet omziende, vóór dat we het hoogste punt bereikt hebben, waar een bank staat. Het gezicht over de heide is zeer uitgestrekt, maar levert niet veel details op, wat toch niet belet dat het op zich zelf zeer fraai is.

Een weinig verder slaan we den hoek om, altijd de telefoonpalen volgende. Na een poos zien we een wandelpad links in rechte richting over de hei loopen. Dit komt bij de Pembroekbank uit, die we op onze volgende wandeling willen bezoeken.

Wij gaan nu rechtuit, oplettende dat we het volgende,

---

rechts een lang, recht pad afgaan, bij het jachthuisje van den heer Wurfbain, aan wien deze bosschen toebehooren. Van dit hoogste punt heeft men aan den anderen kant, door een opening (een weg als men wil) een mooi vergezicht. Gaat men dien rechtschen weg af, dan komt men uit op het in de vorige noot bedoelde boschpad, slaat linksom en vervolgt het op de daar vermelde wijze.

dus het tweede wandelpad aan onze linkerzijde niet voorbij loopen.

Dit moeten we nu hebben. 't Is, gelijk we spoedig zullen zien, een „mooi" pad, dat we in zijn slingerende richting maar blijven volgen, tot we boven op de hooge Buurthei terecht komen bij een wegwijzer, dien we voorbij gaan, om na eenige oogenblikken, op en af, andermaal een bank te bereiken.

Weer een uitgestrekt panorama, nu in Westelijke richting; reden waarom we gaarne op deze bank (het einddoel van veler wandeling in de andere richting, van Bennekom af) eenige oogenblikken uitrusten.

De Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer heeft zich zeer verdienstelijk gemaakt door het aanleggen van wandelpaden in verschillende richtingen over deze hooge heide, op welke een vreemdeling zich vroeger noode durfde wagen, en waarover toen slechts een paar nauw herkenbare voetpaadjes liepen. Die gelegenheid heeft om deze nieuwe paden allen af te wandelen, zal zich dit niet beklagen.

Nu, weder rechtuit, het wandelpad afgaande, komen we spoedig op een ruwen zandweg uit, langs welken het gemakkelijke pad is voortgezet.

Langzaam afdalende, letten we op een dergelijk pad, dat we spoedig ter linkerzijde bereiken. Dit loopt het bosch van Selterskamp in. We volgen het, en komen na een paar minuten uit in een mooie beukenlaan, juist waar die gebogen is. Rechtsom gaande, ligt hij uitlokkend over een groote lengte recht vóór ons.

Wij kiezen dezen weg, omdat wij dan, bij ons volgende bezoek aan dit landgoed, een anderen kunnen nemen. Dán zullen we, van de tegenovergestelde zijde, ook juist op dit punt terecht komen, en hem in de andere richting volgen.

Deze mooie beukenlaan, met hooge dennenbosschen links en rechts, is een aangename wandeling. Aan het einde ervan komen we in een afloopenden, mullen, hollen zandweg, en als we dien ten einde zijn, slaan we rechtsom en dan komen we terecht onder aan den breeden zandweg, dien we een kwartier geleden verlieten toen we Selterskamp in gingen.

Bij het hooge dennenbosch gaan we rechtsaf en rechtuit, den weg links voorbij, tot we aan een breeden weg komen die hem snijdt. Nu linksaf en recht op het dorp aan, 't welk wij van hier in een minuut of tien bereiken.

Met deze wandeling zijn een goede twee uren gemoeid, als men zich onderweg niet ophoudt; het is dus zaak op een half uur meer te rekenen.

VI. SELTERSKAMP EN DE PEMBROEKBANK.

Tegenover de villa Rantemas gaan we van den grintweg af, den achterweg voorbij, en een weinig verder, rechtsaf, den in schuine richting van den breeden weg afwijkenden harden weg op.

Dit is een weg, die aan het landgoed Selterskamp behoort, waarvan wij, den hoek omslaande, het witte landhuis recht vóór ons zien.

De vriendelijke eigenaar, die daar met zijne vrouw de drie of vier zomermaanden doorbrengt, staat de vrije wandeling overal toe, en men kan er dus wandelen naar hartelust in oudere of jongere bosschen, langs breede en smallere wegen, in de zon en in de schaduw, ver weg en dichter bij, al naar men wil.

Selterskamp maakt, met den Prinsenkamp, één geheel uit, dit laatste eigendom zijnde van den heer, het eerste van Mevrouw Van Pembroek, te Utrecht; het heeft een gezamenlijke uitgestrektheid van ongeveer 78 Hectaren.

In uitgestrektheid doet het dus voor Hoekelum niet veel onder, maar het heeft een heel ander karakter; het heeft toch niet die gebogen, breede wegen, die het tot een park maken; de meeste wegen zijn recht en het geheel heeft meer het voorkomen eener exploitatie, waarin echter ook geen gebrek is aan zeer fraaie, door de bosschen kronkelende wegen en mooie boschpartijen.

Na den hoofdingang ingegaan te zijn, slaan we on-

middellijk rechtsaf, en komen spoedig aan een lang, recht, een weinig oploopend laantje, aan welks einde een bank staat.

We gaan daar linksom, nemen het eerste boschpad aan onze rechterhand, en zijn nu in een mooi, nog niet zeer oud, maar toch reeds hoog en dicht dennenbosch.

Dit pad in zijn kromming volgende, komen we aan een zodenbank, die tot rusten uitnoodigt. Hier slaan we linksom en volgen het kronkelende pad rechtuit.

Na een korte poos houdt het dennenbosch aan onze rechterzijde op, om plaats te maken voor akkermaalshout; aan de linkerzijde houden we voortdurend een hoog dennenbosch.

Na een paar kronkelingen komen we in een beukenlaan uit, juist op de plaats waar die een bocht maakt.

Hier herkennen wij de plek, waar we reeds waren, toen we, op onze vorige wandeling, van de hei kwamen (zie bladz. 27). Toen zijn we die laan in Westelijke richting afgegaan, nu volgen we haar naar het Zuiden en houden het zware bosch aan onze linker-, akkermaalshout aan de rechter kant.

Aan het einde dezer laan zien we een voetpaadje, dat we inslaan en we bevinden ons na enkele schreden op een breeden, donkeren, iets verder eenigszins hollen boschweg.

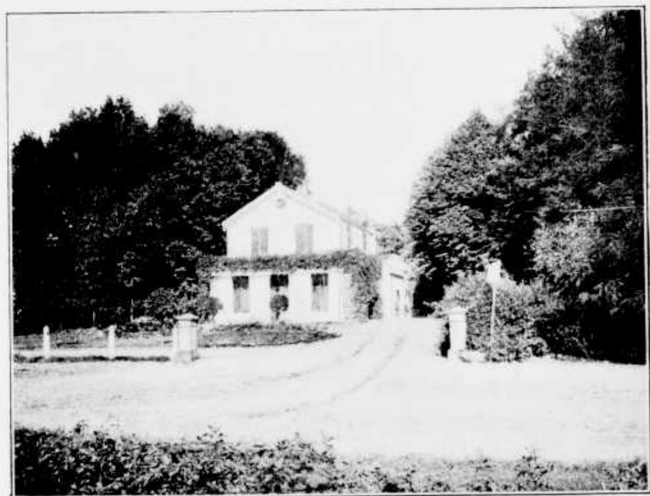
Een schilderachtige weg, zal men zeggen, en zoo is het ook.

Wij zouden dien mooien weg wel wat langer wenschen, want reeds na weinige minuten verlaten we dit bosch; daar gaat de boschweg in een breeden, mullen zandweg over.

We hebben nu aan de linkerzijde de uitgestrekte, hooge Buurtheide, die we op onze vorige wandeling gedeeltelijk over zijn gegaan, en die we dus nu in de dubbele

Beukenlaan op Selterskamp.

Selterskamp bij Bennekom.

beteekenis van het woord links laten liggen. Ook hier merken we intusschen overal de verspreid staande mooie opslag-Dennen op.

Wij moeten hier goed uitzien, want, weinige schreden nadat wij het bosch verlaten hebben, willen we rechts een pad inslaan, dat op een kleine hoeve uitloopt. We kunnen dit huis wel omgaan, zonder aan de bewoners ergernis te geven, en komen dan op den eindeloos langen Bankweg uit.

Om van de lengte van dezen weg en tegelijk van de uitgestrektheid van dit landgoed een goed denkbeeld te hebben, zouden wij hem eigenlijk een eind in terugkeerende richting moeten opwandelen, tot op het hoogste punt. Wij willen dit echter nu niet doen, om onze toch reeds vrij uitgestrekte wandeling niet noodeloos te verlengen. Bij de eerst volgende gelegenheid komen we daar vanzelf terecht.

Wij slaan dus bij de hoeve links om, en hebben dan nog een aardig zonnig eindje vóór ons, maar waarvan toch het laatste gedeelte weer door een dennenbosch gaat.

Langer dan een minuut of tien is het echter niet, en dan komen we uit op een open vlakte met nog jonge dennebosschen, op de plek waar een wegwijzer staat.

Naar de Pembroekbank behoeven we hier niet te zoeken; immers op een kleinen afstand recht vóór ons zien we, op een opgeworpen hoogte, een mooien Berkeboom staan, met een bank links en andere rechts er onder.

Wanneer men nu bedenkt dat men hier op het hoogste punt van het steeds in Oostelijke richting oploopende landgoed, en daarbij nog op een heuvel staat, met de zeer uitgestrekte hei vóór zich, terwijl men slechts door een nog zeer jong bosch daarvan gescheiden is, dan kan men

gemakkelijk begrijpen dat men hier een heel eind afziet.

Toch kan er van een panorama, hoe uitgestrekt het gezicht ook is, hier moeilijk sprake zijn. Daarvoor is de hei te kaal, en strekt deze zich te ver uit, om de voorwerpen op den nevelachtigen achtergrond duidelijk te kunnen onderscheiden. Het is hier even als met het vergezicht op de hoogte van den Telefoonweg, trouwens het is dezelfde boomlooze hei.

Intusschen heeft het toch voor stadbewoners niet weinig aantrekkelijks, en blijft het een mooi eindpunt eener veel afwisseling gevende wandeling.

We zijn hier nu ongeveer drie kwartier van het dorp verwijderd, en keeren, Selterskamp verlatende, langs een heel anderen weg terug. De wegen zijn hier in alle richtingen zóó talrijk, dat men maar voor 't kiezen heeft.

Wanneer wij, van de bank afkomende, met den rug daar naar toe bij den wegwijzer gaan staan, bevinden wij ons op een kruispunt, wijl hier een wandelpad van Vreemdelingenverkeer den Bankweg rechthoekig snijdt.

Aan onze rechterhand loopt dit pad, over een zeer groote lengte naar het Noorden, op een dicht bosch aan. Daar komt het op den Telefoonweg uit. Wij waren er op onze vorige wandeling (zie bladz. 26). Op eenigen afstand van de plek waar we nu staan zien we eene vrij groote omrasterde, pas ontgonnen heivlakte. Dit is een proefveld van de Afdeeling Boschcultuur der Rijks Landbouwschool.

Onze weg voert linksaf, dus in Zuidelijke richting. Wij houden dit pad echter niet lang. Slechts tot daar, waar het hoogere dennenbosch begint, en waar we, ter rechterzijde, een pad zien, dat, langs den zoom van het bosch, recht naar het Westen loopt.

Dit pad af en op volgende, komen we aan een bank,

en, wat verder, op de hoogte der straks vermelde hoeve, die we op eenigen afstand, over het lage houtgewas, aan onze rechter zijde zien, gaan we, juist waar het pad een kleine wending rechts maakt, in schuine richting links over een karrespoor het bosch in, en komen dan, na enkele schreden, op een breeden, ruwen maar mooien boschweg uit.

Dit is de Buurtweg, dien we, altijd dezelfde richting houdende, nu volgen.

Hij loopt wel in dezelfde richting van het pad langs den zoom van het bosch, maar toch veel meer in de Zuidwestelijke, tot hij zich eindelijk ombuigt vlak naar het Zuiden en, een weinig verder, op den Arnhemschen grintweg uitkomt, juist op de plaats waar, aan den anderen kant van dezen weg, een bank staat.

Maar wij volgen hem niet zoover. Even voorbij de bocht bemerken we een beukenlaan. Deze komt wel is waar niet direct op den Buurtweg uit, maar met een paar schreden tusschen de boomen door zijn wij er.

Nu we aan het begin (eigenlijk het einde) dezer laan staan, zien we dat we ons tevens bevinden aan het begin van een langen, zeer mooien boschweg aan onze rechterzijde, dus in Noordelijke richting. Waren we straks niet van het rechte wandelpad afgeweken, om het bosch in te gaan, en hadden we dat pad blijven volgen, dan waren we aan het andere einde langs dezen boschweg gegaan, en hadden we hem kunnen inslaan om op dezelfde plek terecht te komen. 't Is de Oostelijke grens van den Hullenberg, van welk landgoed, dat we op een volgende wandeling nader zullen leeren kennen, de laan die we nu afgaan de Zuidelijke grens is.

Deze laan volgende, hebben we dus den hooger liggenden Hullenberg rechts, terwijl zich aan de linker-

zijde verscheidene wandelwegen over dit mede hooger liggende terrein bevinden.

Zijn we deze laan ten einde, dan komen we, door een der toegangen tot Midden-Eng (waarover nader), schuins over Zuider-Eng, op den Arnhemschen grintweg.

Zuider-Eng, toebehoorende aan Jhr. Quarles van Ufford, is een niet zeer uitgestrekt landgoed, eigenlijk meer een groote buitenplaats, die rondom door draadwerk afgesloten en niet voor vrije wandeling toegankelijk is.

We gaan den Arnhemschen weg, die juist hier een bocht maakt, langs Midden- en Zuider-Eng af, en zien nu het vriendelijke pension het Groenewoud op korten afstand recht vóór ons uit.

— Een goede gelegenheid, zegt de een en ander, om na zoo'n stevige, warme wandeling zich met een frisch glas bier in de lokkende schaduw der Lindeboomen te verkwikken, ten einde niet te verhit thuis te komen.

Daar kan wel wat van aan zijn.

VII. DE HULLENBERG.

De Hullenberg is voor velen van hen, die tijdelijk te Bennekom verblijven, namelijk zij, die in of ten Zuiden van het dorp logeeren, het doel eener eerste wandeling, en ook wij zouden er zeker mede begonnen zijn, ware het niet dat we er de voorkeur aan gaven, de Oostelijke streek geregeld van het Noorden naar het Zuiden te leeren kennen.

En zoo komt dan nu de Hullenberg, waar we bij onze vorige wandeling langs gingen, aan de beurt.

Voor een wandeling in het aan den grintweg grenzende gedeelte is geen gids noodig. Wil men die echter wat verder uitstrekken, dan wordt het anders. Dit gaan we nu doen, waarbij wij dan een gedeelte van Selterskamp bezoeken, waar we nog niet waren.

Bij het hôtel de Neder-Veluwe den Arnhemschen weg inslaande, gaan we langs de fraaie villa Erica, en de liefhebber blijft daar bewonderend staan bij verscheidene prachtige exemplaren van minder algemeen voorkomende Conifeeren in den overtuin. Wat verder komende, ziet men de vrij hoog oploopende, rechte laan van den Hullenberg, en heeft het er veel van dat dit rechtuit de voortzetting is van den Arnhemschen weg.

Dit blijkt echter spoedig niet het geval te zijn, want deze heeft juist dáár een sterke kromming naar het Zuiden. Vlak bij den ingang staat het grootendeels pas gebouwde pension-hôtel het Groene woud, gelijk

daar een vroegere aanlegplaats voor voerlieden heette.

Wij gaan, den Hullenberg betredende, die laan nu niet op. Haar te zien is ons voor het oogenblik voldoende; men komt hier toch zeker meer dan eenmaal terug, en dan komt zij van zelf aan de beurt.

Wij slaan daarom onmiddellijk het wandelpad ter rechterzijde, vlak bij den ingang, in, wijl we dan nog iets bijzonders te zien krijgen.

Daar, waar dit pad zich weldra in tweeën splitst, houden wij het linksche, en volgen dit in zijn kronkelingen rechtuit, tot waar het, bij een hoog dennenbosch, tegen een kleinen heuvel oploopt.

De vorm van dien heuvel, even als die van een andere, dien we dicht hierbij in het dennenbosch zien, doet vermoeden dat deze hoogten niet natuurlijk, maar door menschen opgeworpen zijn, wat echter niet in verband kan gebracht worden met den aanleg van dit terrein, waarbij blijkbaar aan den grondslag geenerlei verandering is gemaakt.

Ze zijn dan ook slechts in zooverre natuurlijk, als b.v. de groote mierenhoopen natuurlijk zijn. Ze bestonden reeds lang, eeuwen lang vóór dat zelfs aan de exploitatie dezer toen woeste gronden werd gedacht.

Het zijn namelijk terpen, vermoedelijk deels begraafplaatsen, van de eerste bewoners dezer streek, gelijk is gebleken uit daaruit opgegraven urnen, die in het bezit zijn van den eigenaar van dit landgoed, de heer Mr. A. C. van Daalen, te Bennekom [1]).

---

1) Er werden trouwens in deze streken meer overblijfselen van de vroegste bewoners van ons land gevonden. Zoo b. v. wat hoogerop, bij Ooster-Eng, een aardige Romeinsche haarspeld, in 't bezit van Jhr. Quarles van Ufford. Ook, gelijk reeds vroeger werd gemeld, op Hoekelum, bij Ede, enz.

Naar den Hullenberg.

Op den Hullenberg.

Dat er een wandelpad over een dezer heuvels loopt, zal wel opzettelijk zoo zijn aangelegd, om den bezoeker er heen te leiden.

De heer van Daalen, de Voorzitter der Vereeniging tot bevordering van Vreemdelingenverkeer, heeft en had ook reeds vroeger meer attenties voor bezoekers van dit landgoed, 't welk men in alle richtingen vrij kan doorwandelen; zoo b. v. verscheidene banken en een koepel op het hooge gedeelte.

Nu we den heuvel over het pad rechtsaf houden, komen we spoedig aan een bank, en hebben we, over een strook laag gehouden kreupelhout, een aardig gezicht op dien koepel daarboven, waar wij nu op afgaan en dien we, als we het kronkelende pad, dat spoedig vrij steil wordt, maar houden, ook spoedig bereiken.

Vroeger had men daar een mooi uitzicht in de richting van Bennekom en den Arnhemschen weg; maar daartoe is het geboomte aan de bergglooiing nu te hoog opgeschoten. Een gedeelte is nog vrij gehouden, het gezicht nl. op Midden-Eng; van het dorp ziet men alleen de torenspits.

Langs den koepel rechtuit wandelende, komen we in een vrij diepe vallei, voor niet weinigen het voornaamste aantrekkingspunt. 't Is hier, door de vele boomen en heesters, altijd beschaduwd en frisch, en als men even links afwijkt, krijgt men een stukje wilde, maar schilderachtige natuur te zien, dat voor velen alleen een wandeling hierheen waard is. 't Is een, overal door dicht geboomte omsloten, kleine zandwoestijn; hoogten en laagten, deels met hei begroeid, deels kaal, en gestoffeerd door alleenstaande Dennen en Beuken, wier wortels ten deele bloot liggen.

't Is een uitgezocht plekje om er, op het zand of de

hei uitgestrekt, rustig te zitten of te liggen lezen, en dat voor een landelijk dejeuner of een picknick veel aantrekkelijks heeft [1]).

Gaan we het diepe pad rechtuit, dan leidt onze weg over een mulle zandhoop naar boven en komen we, een weinig linksaf, aan een op een opgeworpen heuvel geplaatste bank.

Hier verlaten wij den Hullenberg, maar niet zonder het hooge dennenbosch opgemerkt te hebben, dat er het niet onaanzienlijke Oostelijke deel van uitmaakt. Dit landgoed toch heeft een uitgestrektheid van 17 Hectaren.

Door dat bosch loopen mooie, elkaar kruisende wegen, een frissche wandeling voor wie niet ver van huis wil gaan. Voor verdwalen bestaat geen vrees, als men slechts aan deze zijde van den langen rechten boschweg blijft, die het landgoed begrenst. Wij zagen die toen we van onze vorige wandeling terugkeerden (zie bladz. 33).

Van die hooggeplaatste bank had men vroeger een zeer mooi gezicht over de lager liggende landstreek in het Westen; maar de hoog opgegroeide bosschen belemmeren dit nu grootendeels; geheel echter nog niet.

Deze bank aan onze rechterhand houdende gaan we nu rechtuit. De bezitting van den heer Koker, te Utrecht, waarop wij ons nu bevinden verbindt den Hullenberg met Selterskamp, zoodanig, dat de bezoeker in den waan verkeert dat hij steeds op hetzelfde landgoed wandelt.

Op kleinen afstand zien we een ter linkerzijde van ons

---

1) Jammer dat men bij zulke gelegenheden wel eens vergeet hoe ongepast het is, de welwillendheid van den eigenaar te beloonen met weggeworpen couranten, pakpapier, of meer dergelijke zaken, welke men vuilnis noemt.

pad opgeworpen heuvel met een bank. Hoe het uitzicht hier vroeger was weten wij niet, want van een vergezicht is daar nu in 't geheel geen sprake meer; 't zijn hooge bosschen links en rechts. Dat met oude Dennen bezette heuveltje is intusschen een aangename rustplaats.

Hier, waar het pad daalt, gaan wij niet verder rechtuit, maar slaan bij het heuveltje het pad ter rechterzijde in. Vooral rechts is het gezicht over het lage eikehout, op de uitgestrekte bosschen dichter bij en verder af zeer fraai.

Dit pad loopt rond, maar wij verlaten het spoedig, slaan links af, gaan een breeden, rechten weg dwars over en volgen een boschpaadje.

We zijn hier nu in een geheel ander gedeelte van Selterskamp, dat op deze plaats veel van een park heeft, met breed aangelegde, door hei afgezette paden.

Het bosch uitkomende ('t zijn maar weinige schreden want het is niet breed en we gaan er dwars door), gaan we het pad in dat nu recht vóór ons ligt, en 't welk op den reeds vroeger gedeeltelijk bewandelden Bankweg uitkomt.

De lezer herinnert zich dat we bij ons vorige bezoek aan Selterskamp, verderop, bij de hoeve, op dien weg kwamen, en dat wij toen zagen dat hij in Westelijke richting sterk opliep, ons voorbehoudende om bij een volgende gelegenheid daar heen te gaan (zie bladz. 31).

Nu zijn wij juist op dit hoogste punt uitgekomen.

Naar het Oosten strekt zich die rechte, ook daar oploopende weg zóó ver uit, dat hij ten laatste slechts een breede streep gelijkt. Aan het einde daarvan zien we nu (bij de hoeve konden we hem door het dennen-

bosch niet zien) den Berk op den bankheuvel zich boven de Dennen verheffen. In de tegenovergestelde richting heeft men een nevelachtig vergezicht over de boomkruinen heen, en, gaan wij den weg hier af, dan doemt weldra de kerktoren van het dorp vóór ons op. Een mooi perspectief.

Op dit hoogste gedeelte van den Bankweg kan men zich eenigszins een denkbeeld vormen van de uitgestrektheid van dit landgoed in Oost-Westelijke richting; echter bij lange na niet van het geheel, daar het achter de bank nog een heel eind verder gaat, en nog meer aan het Westelijke einde van dien langen weg. Dit zullen wij zien, nu we, aan het eind gekomen, op een ruwen karreweg belanden en daar linksom een pad inslaan. Deze karreweg loopt naar het dorp.

Een klein eindje verder wordt hij door een wandelpad gesneden. Dit pad gaan we, rechts, in, volgen het in zijn ronding, gaan een zijpaadje links voorbij en komen dan aan het rechte laantje, dat wij bij onze vorige wandeling zijn opgegaan.

Wij konden hier nog verder rechtuit gaan, maar doen dit niet, omdat wij dan vlak bij het huis uitkomen, wat allicht eenigszins onbescheiden zou schijnen.

We gaan dus hier linksaf, slaan daarna rechtsom [1]) en verlaten Selterskamp weer door den hoofdingang.

Hoe wij nu verder moeten thuis komen hebben we op onze vorige wandeling gezien.

Wanneer men voor deze wandeling anderhalf uur rekent,

---

1) Men kan ook linksaf gaan, en dan komt men, steeds rechtuit, weldra den zandweg volgende, op het uitgangspunt bij het Groene Woud terug. Sommigen onzer geven daaraan de voorkeur. Waarschijnlijk denkende aan dat frissche glas bier van gisteren. Ook goed.

dan is daar een klein half uur bij voor oponthoud hier en daar, waartoe men zich vooral in de vallei van den Hullenberg allicht genoopt voelt. — In een goed uur kan men het, doorwandelende, af.

We begonnen straks ten Zuiden van het dorp en komen, op kleinen afstand daarvan, ten Noorden, terug.

VIII. DE FRANSCHE KAMP.

We gaan nu een echte boschwandeling maken; niet heel ver weg, maar waar toch minstens anderhalf uur mee heen gaat, terwijl zeker deze en gene er meer tijd aan zal besteden, al naarmate hij zich meer door het bosch aangetrokken voelt.

Bij het hôtel Neder-Veluwe gaan we den Arnhemschen weg op, en bereiken, nabij den Hullenberg rechtsom geslagen te zijn, spoedig Zuider-Eng, en, schuin daar tegenover, Midden-Eng, bekend als de Prins Alexander-Stichting, inrichting voor blinde kinderen.

Deze hoogst nuttige philantropische inrichting, in 1880 door de loge „Le bien aimé" gesticht, is een bezoek overwaard, waartoe op Maandag en Woensdag van 2—4 uur gelegenheid is. Die er heengaat, kan er zeker van zijn door de Directrice, Mej. M. C. Verny, die deze inrichting van 't begin af heeft bestuurd, met voorkomende vriendelijkheid ontvangen te zullen worden. Men zij er dan vooraf op bedacht, dat een kleine versnapering door de ongelukkige kinderen met blijdschap zal ontvangen worden.

Er is ruimte voor een twintigtal kinderen, die er tegen een billijke vergoeding een hoogst zorgvuldige en liefderijke verpleging en doelmatig onderricht ontvangen. Naar stand of godsdienst der ouders wordt niet gevraagd, en voor de kinderen van min- of onvermogenden is deze gelegenheid tot doelmatige opvoeding niet gesloten. Ze

kunnen er verblijven en worden er, sommigen van zeer jong af, verpleegd tot op negenjarigen leeftijd; dan bestaat er gelegenheid voor hen om opgenomen te worden in het Blinden-instituut te Amsterdam, of te Grave, meer bepaald voor vakopleiding.

Wanneer men dan hier ziet hoe ver sommigen het gebracht hebben in het vlug lezen van Braille-druk, in het vlechten, enz., of een der kleinen op een harmonica hoort spelen, die bijna zoo groot is als de kleine zelf, terwijl de anderen daarbij zingen, dan wordt men vervuld van eerbied voor de vrouw, die daar op deze betrekkelijk eenzame plaats, nu wel haast een kwart-eeuw haar leven, haar zorg en haar liefde aan deze door de natuur misdeelden wijdde.

Men wordt bij zulk een bezoek niet vroolijk gestemd, dat is waar, maar toch is het opwekkend daar te zien wat liefde en onuitputtelijk geduld vermogen, om het leven dezer ongelukkigen draaglijk te maken.

Voorbij Midden-Eng rijst de grintweg aanzienlijk; een minder hellend gedeelte volgt, en wij komen nu spoedig aan den Buurtweg, dien we op een vorige wandeling ten deele leerden kennen; schuin tegenover dezen weg staat een bank (zie bladz. 33).

Weer wat verder en we zijn op de plek waar een breede weg rechts van den weg afwijkent. 't Is de z. g. Zandweg naar Nol in 't bosch en Oranje-Nassau's-oord, dien we bij een volgende gelegenheid eens af zullen wandelen.

Het uitgestrekte dennenbosch ter linkerzijde van den grintweg is de Fransche kamp.

Wij konden de nu eerstvolgende laan daarvan wel ingaan, maar we doen dit niet; mogelijk komen we daar weer uit het bosch; 't ligt er aan of we onze wandeling al dan niet willen bekorten.

Wij volgen den Arnhemschen weg, steeds rijzende nog een goed eind, tot we aan de tweede laan komen die, gelijk door een tegen een boom gespijkerd bordje wordt aangeduid, de Middenlaan genoemd wordt, wijl hij van het Zuiden naar het Noorden tennaastenbij midden door het bosch loopt.

De Fransche Kamp is geen landgoed in den zin waarin dit woord gewoonlijk wordt opgevat. Ofschoon een aantal elkaar rechthoekig kruisende breede lanen het in alle richtingen doorsnijden en het in een aantal vierkante vakken verdeelen, zijn er geen eigenlijke wandelwegen of paden aangelegd, en van een heerenhuis is evenmin sprake als zelfs van een arbeiderswoning. 't Is een uitgestrekte bosch-exploitatie, gelijk er, vooral sedert de woeste buurtheide eigendom van particulieren werd, op dit gedeelte der Veluwe meerderen van grootere of kleine uitgestrektheid zijn; maar dan zijn dat meest jongere bosschen.

De ontginning van den Franschen Kamp dagteekend van veel vroeger. Een vijf en twintig jaar geleden stond daar reeds een bosch, 't welk zeker een halve eeuw oud was. Nadat dit was geveld, kwamen deze gronden door aankoop in 't bezit van den heer H. W. Dros, te Bennekom, die ze geheel op nieuw deed omwerken en weder met jonge Dennen beplanten. Wanneer men nu in deze lanen wandelt, zou men niet zeggen dat die bosschen of dat bosch, want eigenlijk is het één geheel, niet ouder is dan ruim een kwart-eeuw, en toch is het zoo. Schrijver dezes herinnert zich deze streek nog zeer goed als een schier onafzienbare zandvlakte, deels nog in bewerking, deels pas met jonge Dennen beplant.

De lanen zijn vrij breede karrewegen, en slechts op een paar daarvan ziet men een voetpad; ze zijn allen dicht met heide begroeid, maar toch zeer goed te be-

wandelen, mits met droog weer en als 't niet pas geregend heeft.

Een vriendelijke waarschuwing is hier niet overbodig.

Men werpe, alvorens den Middenweg in te gaan, liefst zijn brandende sigaar weg reeds op den grintweg. In gedachten mocht men het later in het bosch doen. Niet rooken, zoolang men er in is, moet aanbevolen worden. Een tusschen de droge hei, waarmede de wegen begroeid zijn, gevallen vonk, een onverschillig weggesmeten brandend eindje sigaar of van een lucifer toch kan enorme schade berokkenen. De hei is bij droog weer in dit opzicht zeer gevaarlijk.

Wat men eigenlijk in dit bosch van 30 Hectaren ziet, dat deze wandeling loonend maakt?

Dennen, niets anders dan Dennen en heide. Van afwisseling is geen sprake; maar men is er zoo midden in de natuur; 't is er zoo stil, zoo geheimzinnig stil, en toch geen drukkende stilte; de lucht is er zóó verzadigd van een zacht balsamieken geur; de zon zoekt er zoo speelsch tusschen de stammen door te gluren, in één woord men voelt er zich zóó wel, zóó opgewekt, dat men naar geen afwisseling vraagt en die zelfs niet zou wenschen.

't Is een heel eind, altijd maar rechtuit, terwijl de weg aanvankelijk niet onaanzienlijk, maar toch niet vermoeiend, rijst. Eindelijk zijn we deze laan ten einde, en hebben we te kiezen tusschen links en rechts.

Gaan we links af, dan slaan we spoedig weer een hoek om, en volgen een andere laan naar den grintweg terug. We komen dan daarop uit niet ver van het punt waar aan de andere zijde de Zandweg naar Nol in 't Bosch begint. Dán zijn we vrij spoedig weer thuis.

We gaan daarom hier liever rechtsaf, dus in Oostelijke

richting. Deze laan is zoo mogelijk nog ongelijker en nog dichter met hei begroeid, maar toch ook goed te bewandelen, en is zij, dicht langs den zoom van het bosch, ook vrij lang, zij verveelt ons niet, want we blijven steeds onder een aangenamen, niet goed te beschrijven indruk.

Komen we aan het einde, dan verlaten we daar den Franschen Kamp, en staan we op een vrij breeden weg, die dezen van het uitgestrekte landgoed Ooster-Eng scheidt. Ter linkerzijde zien we groote zand- en grinthoopen, die we links laten liggen, om dien scheidingsweg rechts af te gaan en dus naar den grintweg terug te keeren. Deze breede, gemakkelijk begaanbare weg, hoewel rechts door de bosschen van den Franschen Kamp en links door die van Ooster-Eng begrensd, is toch veel lichter en op sommige plaatsen zelfs ruim. Ongeveer ter halver lengte wordt hij in schuine richting gesneden door den tweeden Ginkelschen weg (een andere dan dien we op onze vijfde wandeling bezochten). Wij gaan dien voorbij [1]) en komen eindelijk op het hoogste punt (zoo heet het) van den Arnhemschen grintweg [2]) uit.

Dit is een mooi punt en dan ook het doel van veler wandeling; jammer, dat de bank, die hier, terzijde van den weg op een heuveltje stond „onder den last der jaren" bezweken is. Denkelijk zal het Bestuur der Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer wel spoedig in deze behoefte voorzien, want, zoowel om de uitgestrektheid der wan-

---

1) Men kan hem ook rechts volgen en komt dan wat lager op den grintweg uit.

2) Een grintweg nl. tot daar, waar hij bij de Schapenbrug op den straatweg van Utrecht naar Arnhem uitkomt.

deling hierheen, als om het vergezicht over de bosschen op en over den Rijn, is dit de aangewezen plek voor een rustplaats.

Hier daalt de grintweg plotseling, langs of liever door Ooster-Eng, en heeft men een mooi gezicht naar beneden. We zullen er een volgende keer eens af- of opgaan.

Nu gaan we den anderen kant naar Bennekom weer af, met den Franschen Kamp aan onze rechterzijde, en zijn we in een half uur terug.

Ofschoon men de hier opgegeven wandeling in anderhalf uur kan afleggen, is het toch beter op twee uren te rekenen, daar men zich, ook zonder uit te rusten, allicht hier en daar even ophoudt.

De Fransche Kamp, hoewel tot de mooiste boschwandelingen behoorende en niet zeer ver van het dorp verwijderd, wordt toch zeer zelden door vreemdelingen bezocht. Men durft zich in die bosschen niet te wagen, uit vrees van te zullen verdwalen. En toch is daar geen nood voor, en, als men slechts op de richting let, kan men gerust ook de paralelwegen inslaan, als men er maar aan denkt aan welke zijde de grintweg ligt.

Binnen in dit bosch kan men dan nog een zeer romantische plek vinden, een diepe holte, vóór vele jaren ontstaan door het uitgraven van leem, maar nu overal niet alleen met Dennen, maar ook met verschillend loofhout begroeid. Men kan die vinden, wanneer men op het hoogste punt, schuin over het heuveltje naar een half begroeid voetpad zoekt. Dit gevonden hebbende is men er spoedig.

Een schilderachtiger stuk natuur is moeilijk denkbaar, en 't is waarlijk jammer dat het zoo moeilijk te vinden is. Die er een weinig slag van heeft zich te oriënteeren, komt er aan den tegenovergestelden kant gemakkelijk

weer uit, maar onbeholpen menschen moeten er zich liever niet in begeven.

Intusschen schijnt de heer Dros niet vreemd van het plan, om den toegang gemakkelijker herkenbaar te maken, hetgeen hij zeker reeds vroeger zou gedaan hebben, zoo niet de vrees voor achteloos weggeworpen brandende sigaren en lucifers hem ervan had teruggehouden.

De wandelaar denke daar hier en elders in de bosschen vooral aan!

IX. DE SCHIETPLAATS.

Wanneer men met den stoomtram van Bennekom naar Wageningen rijdt, en men is, even voorbij den tol, op den achterweg gekomen, ziet men, ter linkerzijde van den weg, wat hooger dan de nieuwe begraafplaats van Wageningen, tegen de berghelling een poortje. Het is de ingang van de schietbaan, van waar men een ver uitgestrekt gezicht heeft over de geheele Westelijke streek.

Men zou dit van beneden af niet zeggen, maar is men daar, dan blijkt dat men er veel hooger staat, dan men had verwacht.

't Is een mooie wandeling, in den zomer vooral in den laten namiddag.

Om er te komen [1], gaan we bij het hôtel den Arnhemschen weg op, tot voorbij de villa Erica. Daar gaan we rechtsaf, tot we aan het tweede huis rechts zijn gekomen. Daar tegenover, ter linkerzijde staat ook een huis, en eenige schreden verder zien we een eenigszins verhoogd zandpad tusschen akkermaalshout en een roggeveld. Dit pad loopt recht op den achteringang van Zuider-Eng toe. Dáár staan we op den Ginkelschen weg in de richting naar Wageningen; links af komt die bij het Groenewoud en den Hullenberg uit.

1) Voor het eerste gedeelte volge men het kaartje Selterskamp enz., tot aan het Papenpad. Voor het tweede gedeelte het overzichtskaartje.

Met dezen weg hebben wij nu niets te maken; we gaan hem dus in de schuinte dwars over en komen dan op een niet zeer breeden karreweg langs Zuider-Eng, die spoedig rechtsom buigt.

En nu kan een kind den weg verder vinden, want we hebben slechts rechtuit dezen zandweg te volgen.

Bij een huisje zouden we wel rechtuit een boschpad willen ingaan, het is het Papenpad, maar dan zouden we verkeerd terecht komen; we houden steeds den daar een weinig rechts afwijkenden zandweg, hier de Zoomweg heetende, wijl hij langs den zoom van het bosch gaat, tot we, een weinig rechts afgegaan zijnde, aan den weg een paal zien staan, aan welks top we het woord „bank" lezen.

De paal staat namelijk aan den hoek van een zijpad, en aan het einde daarvan, links af, zien we over een kleine vlakte, in de schaduw van Dennen, de bank staan.

Het is slechts een zeer kleine afwijking van den weg, en we zijn te vreden dien wenk gevolgd te hebben. Het blijkt toch nu dat wij zoo ongemerkt al een aardig eindje hooger zijn gekomen, en dat hier een fraai panorama vóór ons uitgestrekt ligt. Links de villa's Mariënhof en Wester-Eng, half uit het groen te voorschijn komende, terwijl verderop de torenspits boven het geboomte uitsteekt. Een uitgestrekte glooiende vlakte, meest roggevelden vóór ons, terwijl midden daarin een half tusschen groen verscholen huisje het schilderachtige van 't geheel verhoogt.

Men behoeft dan ook juist niet moê te zijn, om eenige oogenblikken op die bank zich met dit fraaie, echt landelijk vergezicht te vermeien.

We keeren, na dit aangename toegiftje op onze wandeling genoten te hebben, naar den zandweg terug en

vervolgen dien op een hoog bosch af, dat we op niet verren afstand recht vóór ons zien.

Zoolang de nu nog jonge Berken ter rechterzijde het veroorloven, heeft men daarover heen een uitgestrekt vergezicht; maar lang zal dit niet meer duren, daar men er nu, en wel op een enkele plaats, nog maar juist over heen kan zien. Maar dit komt er trouwens weinig op aan, de verrassing zal na eenige minuten des te grooter zijn.

Bij het hooge dennenbosch gekomen, gaan we niet verder rechtuit, maar rechts af, en, goed oplettende, zien we dan spoedig aan onze linkerhand, een weinig van den weg af en wat hooger dan deze, weder een bank staan.

Van deze bank heeft men, over de velden heen, een mooi gezicht in de richting naar het dorp, maar wat verder op, bij de schietbaan, vooral van de hoogte bij het poortje af, is dit, vooral in Zuidelijke richting, veel uitgestrekter. Men ziet hier toch op Wageningen en een deel van den Wageningschen Berg, en overziet verder de geheele Westelijke streek tot Bennekom.

Recht vóór ons uit maakt daar het pas gebouwde wacht- of lijkenhuis aan den ingang van de begraafplaats een niet onaardig effect.

We gaan dien breeden zandweg verder af tot aan de begraafplaats, blijven daar een oogenblik staan om van gedachten te wisselen over het minder of meer karakteristieke van het daar in Egyptischen stijl opgetrokken gebouw, en slaan dan links af in de richting van den grooten weg.

Dwars over den tramweg gaande, komen we spoedig op den grintweg; gaan we echter reeds op den tramweg rechts af en houden we dien, dan komt dit op hetzelfde

neer, daar hij bij den tol op den grintweg uitloopt. In een kwartier zijn we nu in het dorp terug, ongeveer vijf kwartier nadat we vertrokken.

Daar we het hooge gedeelte van den nu afgelegden weg op onze volgende wandeling in tegenovergestelde richting zullen áfgaan, is het goed dien te onthouden.

X. DE TWEEDE GINKELSCHE WEG.

(GEDEELTELIJK).

Wij noemen dezen de tweede Ginkelsche weg, ter onderscheiding van dien, welke te Bennekom meer algemeen en aan velen alleen onder dien naam bekend is, en dien we op onze vijfde wandeling, van het hôtel het Groenewoud af tot aan den spoorweg toe, hebben opgewandeld.

Beiden zijn communicatie-wegen tusschen Wageningen en den Arnhem-Amersfoortschen rijksweg, en komen op, eenigen afstand van elkaar, op den spoorweg uit, de tweede wat hooger op dan de eerste, om, een eindweegs aan gene zijde van den spoorweg elkaar te ontmoeten en daarna aan de Ginkel uit te komen.

Beider uitgangspunt is bij Wageningen nagenoeg het zelfde, n. l. van den tramweg af, daar waar die van den grintweg is afgeweken; maar, terwijl de eerste aanvankelijk bijna recht naar het Noorden loopt, gaat de tweede naar het Noord-Oosten, en zoo wijken ze weldra ver van elkaar af

Van Wageningen af gaan ze beiden aanvankelijk tusschen bouwlanden, meest roggevelden, door. Blijft echter de eerste goeddeels vlak, met uitzondering der lange laan naar den spoorweg; de tweede wordt reeds spoedig een boschweg en blijft dit geruimen tijd. Het mooiste gedeelte daarvan ligt binnen den kring van

Bennekom's omstreken; 't is alweer een aangename wandeling, die wij nu willen leeren kennen.

Wij gaan daartoe den fraaien Arnhemschen grintweg op, slaan bij den Hullenberg rechtsom; gaan voorbij Zuider- en Midden-Eng, en vervolgen den hier vrij sterk oploopenden weg een heel eind, nl. tot niet ver van het Hoogste punt, waar wij, op onze achtste wandeling, uit den Franschen Kamp komende, uitkwamen.

Zóó ver gaan we echter nu niet, maar letten, wanneer wij de Middenlaan van den Franschen Kamp voorbij zijn gegaan, op een vrij breeden zandweg, die in *schuine* richting den grintweg snijdt.

Vergissen kan men zich niet, als men slechts weet dat al de andere boschwegen, links en rechts, rechthoekig op den grintweg uitkomen. Ook heeft deze meer het aanzien van een druk bereden weg. Een kenmerk is nog dat daar, waar hij door den Franschen Kamp loopt, aan den grintweg een open vlakte, een kortelings geveld boschgedeelte is. Daar tegenover, dus ter rechterzijde, slaan we dezen Ginkelschen weg nu in [1]).

Onder hen, die in den zomer tijdelijk hier verblijven, is er niemand, wien het in de gedachten zal komen dezen weg te bewandelen, en toch is het een binnen hun bereik liggende aangename wandeling, waarover men zeker zeer tevreden zal zijn.

't Is een breede boschweg, die in Z.- Westelijke richting van den Arnhemschen weg af onafgebroken tusschen de dennenbosschen van den heer Dros door loopt, tot waar hij aan den Zoomweg uitkomt; verder op, tot bij Wageningen, is hij vlak.

---

1) Men vergelijke hiervoor het overzichtskaartje.

Een zeer goed, vast voetpad, terzijde van het karrespoor, maakt het begaan gemakkelijk, iets wat lang niet met alle wegen het geval is.

Van uitzicht is hier natuurlijk geen sprake en veel afwisseling heeft men op dezen weg ook niet; maar toch kon schrijver dezes, toen hij hem kort geleden voor de eerste maal bezocht, niet nalaten bij herhaling uit te roepen: „wat een mooie weg!"

Eerst wordt hij na een poos rechthoekig gesneden door den Zandweg, die naar Nol in 't Bosch loopt. Slaat men dien rechtsaf in, dan wandelt men terug en komt men weer op den grintweg uit.

Zoo'n haast hebben wij nu echter niet, en we wandelen dus recht door. Dien Zandweg zullen we spoedig in zijn geheel leeren kennen.

Na een paar zijwegen komen we aan een kruispunt, gevormd door het Papenpad en den Ginkelschen weg. Ook nu kan men de wandeling bekorten, door rechts het Papenpad af te gaan. Maar, daar wij dit pad in zijn geheele lengte op onze eerstvolgende wandeling willen opgaan, houden we ons aan den breeden weg rechtuit, althans genoegzaam rechtuit.

Weldra opent zich nu het bosch ter linkerzijde en zien we schuin vóór ons uit een huis; dit staat aan den Zoomweg, zoo dat wij daar, voor ons doel althans, aan het einde zijn.

Rechts aan den weg staat een bank, die tot rusten noodt.

Het gezicht over de vlakke velden is van hier zeker zeer ruim, maar een minuut of tien verder, in de richting van den Wageningschen berg, toch veel mooier.

Daar gaan we echter nu niet naar toe, maar slaan,

even voorbij de bank, waar het bosch daar eindigt, rechtsom, ten einde den Westelijken zoom van het bosch te volgen.

Hier kan men, bij helder weer in den namiddag, tot de ervaring komen dat de zon warmte uitstraalt. De weg is daarbij ruw, maar biedt nogal afwisseling en men komt spoedig aan den breeden zandweg aan welken de schietbaan ligt.

Dien weg gaan we echter niet af, maar volgen den hoogen Zoomweg rechtuit, dien we op onze vorige wandeling leerden kennen [1]).

Hielden we ons onderweg niet op, dan zijn we na omstreeks anderhalf uur in het dorp terug.

---

1) Zie het begin der negende wandeling.

XI. NAAR „NOL IN 'T BOSCH".

I.

Niemand, die eenige dagen in dezen omtrek verblijft, verzuimt een bezoek te brengen aan Nol in 't bosch, en die het mocht nalaten, doet bepaald verkeerd.

Nol in 't bosch klinkt zeker hem, die 't voor 't eerst hoort, vreemd in de ooren, en dat hij daarbij aan een boerderij of zoo iets in 't bosch, bewoond door zekeren „Nol" denkt, laat zich hooren.

Maar dan slaat hij toch de plank erg mis.

Ja, vroeger, misschien een vijf en twintig jaar of langer terug, woonde daar in een klein huis Nol Gerritsen, die er een soort van aanlegplaats hield; nu staat daar een kloek en zeer comfortabel hôtel, bewoond en geexploiteerd door den heer A. Beyer, des bewusten Nol's schoonzoon, en dat het er 's zomers niet aan gasten ontbreekt, blijkt hieruit, dat men er dan vroeg bij moet zijn, zoo men niet ten antwoord wil krijgen dat het huis „vol" is.

Van Bennekom uit kan men op verschillende wijzen heen en terug wandelen. Wij willen nu achter elkaar de twee voornaamsten nagaan; de lezer kan dan kiezen, of ze, wat beter is, met eenige dagen tusschenpoos, beiden bezoeken.

De meest gewone, ook de kortste, is het Papenpad, en velen wandelen dit, niet beter wetende, heen en terug, wat bepaald verkeerd is, gelijk weldra zal blijken.

Men herinnert zich het begin onzer wandeling naar de Schietplaats. Toen zijn we den ingang van het Papenpad voorbij gegaan. Om het te vinden, herleze men dus het begin van het negende hoofdstuk (blad. 50).

Het is een zandig boschpad, door nog niet zeer oude, maar toch reeds vrij hooge dennenbosschen, toebehoorende aan de heeren Dros en Hoogeveen. Hier wat lichter, dáár wat dichter, gaat het altijd door rechtuit, en wordt het door enkele breede karrewegen gesneden; één daarvan is de tweede Ginkelsche weg, en gemakkelijk herkennen we dan ook hier het kruispunt, waar we op onze vorige wandeling langs kwamen (zie bladz. 55).

Dien weg gaan we nu natuurlijk voorbij, maar we houden het in gedachten dat we, een kortere wandeling willende maken, hem, òf links naar den Grintweg, òf rechts naar den Zoomweg, kunnen inslaan.

Komen we nu eindelijk uit die betrekkelijk jonge bosschen, dan gaan we dwars over een breeden zandweg, altijd rechtuit het veel oudere, mooie bosch in van Mevr. Lemaître-Buse, te Renkum, waar het Papenpad door de hooge, naakte, kaarsrechte Dennen een heel ander karakter heeft, voor den stadbewoner vooral zeer aantrekkelijk.

'tIs dan ook een aardig gezicht, door die lange donkere laan, waartoe het sterk rijzen van den bodem zeker niet weinig bijdraagt, zoodat men, boven die hoogte uit, maar een klein gedeelte van het lichte eindpunt ziet,

Hierop volgt een eikenlaantje tusschen akkermaalshout en dan staat men vóór een uitgestrekte zandvlakte.

Vóór drie jaren stond hier een nog zwaar dennenbosch, waar het Papenpad dan ook recht doorheen liep; 't was het donkerste en mooiste gedeelte. Dat bosch is echter geveld, de grond is er diep omgewerkt en het terrein

weer met jonge Dennen beplant. Het Papenpad is natuurlijk gebleven en thans aan weerszijden met Beuken beplant. Na een halve eeuw zal dit wel een prachtige laan worden, maar daar hebben we nu niets aan, en, daar dit laatste gedeelte van het pad daar erg zonnig is, terwijl we een mooi boschpad kunnen kiezen, geven we aan het laatste de voorkeur.

Aan die open vlakte gekomen, gaan we daarom linksaf den breeden zandweg op, naar het hooge bosch, dat we ter rechterzijde vóór ons uit zien. Wij gaan dat bosch een eindje langs, en komen dan aan een mooi vast pad daar door heen, dat er zeer aantrekkelijk uitziet.

Dit pad ten einde gekomen, bevindt men zich op den Molenweg, waar we ook op zouden uitgekomen zijn, als we het Papenpad gehouden hadden.

De Molenweg is een der heerlijkste lanen van deze aan prachtige wandelwegen zoo rijke omgeving. 't Is een zeer breede beukenlaan uit vier rijen reeds oude Beuken bestaande, en dus gedurende den geheelen dag licht, maar frisch beschaduwd.

Hier slaan we linksom, en binnen een minuut of tien zijn we aan het in alle richtingen door bosschen omgeven, fraaie hôtel, dat er, met zijn groote veranda's, echt aantrekkelijk uitziet.

Waar we er hier bijkomen is een zijvleugel; we gaan daarom rechtsom, en komen dan aan de vóór-veranda, en nu blijkt pas goed hoe heerlijk hier een tijdelijk verblijf in den zomer bij mooi weer moet zijn.

Daar we nu, bij matigen gang, een uur gewandeld hebben, is ons de gelegenheid om hier, hetzij in de veranda, hetzij in de schaduw der boomen, in een 's zomers meestal gezellige omgeving, wat uit te rusten en ons te verfrisschen, zeer welkom.

Men herinnert zich het begin onzer wandeling naar de Schietplaats. Toen zijn we den ingang van het Papenpad voorbij gegaan. Om het te vinden, herleze men dus het begin van het negende hoofdstuk (blad. 50).

Het is een zandig boschpad, door nog niet zeer oude, maar toch reeds vrij hooge dennenbosschen, toebehoorende aan de heeren Dros en Hoogeveen. Hier wat lichter, dáár wat dichter, gaat het altijd door rechtuit, en wordt het door enkele breede karrewegen gesneden; één daarvan is de tweede Ginkelsche weg, en gemakkelijk herkennen we dan ook hier het kruispunt, waar we op onze vorige wandeling langs kwamen (zie bladz. 55).

Dien weg gaan we nu natuurlijk voorbij, maar we houden het in gedachten dat we, een kortere wandeling willende maken, hem, òf links naar den Grintweg, òf rechts naar den Zoomweg, kunnen inslaan.

Komen we nu eindelijk uit die betrekkelijk jonge bosschen, dan gaan we dwars over een breeden zandweg, altijd rechtuit het veel oudere, mooie bosch in van Mevr. Lemaître-Buse, te Renkum, waar het Papenpad door de hooge, naakte, kaarsrechte Dennen een heel ander karakter heeft, voor den stadbewoner vooral zeer aantrekkelijk.

't Is dan ook een aardig gezicht, door die lange donkere laan, waartoe het sterk rijzen van den bodem zeker niet weinig bijdraagt, zoodat men, boven die hoogte uit, maar een klein gedeelte van het lichte eindpunt ziet,

Hierop volgt een eikenlaantje tusschen akkermaalshout en dan staat men vóór een uitgestrekte zandvlakte.

Vóór drie jaren stond hier een nog zwaar dennenbosch, waar het Papenpad dan ook recht doorheen liep; 't was het donkerste en mooiste gedeelte. Dat bosch is echter geveld, de grond is er diep omgewerkt en het terrein

weer met jonge Dennen beplant. Het Papenpad is natuurlijk gebleven en thans aan weerszijden met Beuken beplant. Na een halve eeuw zal dit wel een prachtige laan worden, maar daar hebben we nu niets aan, en, daar dit laatste gedeelte van het pad daar erg zonnig is, terwijl we een mooi boschpad kunnen kiezen, geven we aan het laatste de voorkeur.

Aan die open vlakte gekomen, gaan we daarom linksaf den breeden zandweg op, naar het hooge bosch, dat we ter rechterzijde vóór ons uit zien. Wij gaan dat bosch een eindje langs, en komen dan aan een mooi vast pad daar door heen, dat er zeer aantrekkelijk uitziet.

Dit pad ten einde gekomen, bevindt men zich op den Molenweg, waar we ook op zouden uitgekomen zijn, als we het Papenpad gehouden hadden.

De Molenweg is een der heerlijkste lanen van deze aan prachtige wandelwegen zoo rijke omgeving. 't Is een zeer breede beukenlaan uit vier rijen reeds oude Beuken bestaande, en dus gedurende den geheelen dag licht, maar frisch beschaduwd.

Hier slaan we linksom, en binnen een minuut of tien zijn we aan het in alle richtingen door bosschen omgeven, fraaie hôtel, dat er, met zijn groote veranda's, echt aantrekkelijk uitziet.

Waar we er hier bijkomen is een zijvleugel; we gaan daarom rechtsom, en komen dan aan de vóór-veranda, en nu blijkt pas goed hoe heerlijk hier een tijdelijk verblijf in den zomer bij mooi weer moet zijn.

Daar we nu, bij matigen gang, een uur gewandeld hebben, is ons de gelegenheid om hier, hetzij in de veranda, hetzij in de schaduw der boomen, in een 's zomers meestal gezellige omgeving, wat uit te rusten en ons te verfrisschen, zeer welkom.

'tKan hier, op deze toch zoo afgelegene plek bij maar eenigszins gunstig weer druk genoeg zijn, niet alleen door de talrijke logé's, maar voornamelijk door de wandelaars en rijtuigen, de eersten inzonderheid, van het nabij gelegen Renkum, maar ook van Bennekom, ja zelfs van Wageningen, de laatsten tot zelfs van Arnhem, en wij komen spoedig tot de overtuiging, immers voor zoover wij er over kunnen oordeelen, dat de reputatie welke dit pension-hôtel geniet wèl verdiend is.

Na hier een half uur — dat om is eer we er aan denken — uitgerust te hebben, aanvaarden wij de terugwandeling.

Wij gaan daartoe het kleine eindje breeden weg, dat we, met den rug tegen de veranda staande, aan onze linkerhand hebben af en dan rechtuit de Regentesselaan in.

Deze mooie rijweg door het dennenbosch is nog nieuw. Hij werd een drietal jaren geleden aangelegd door de Bennekomsche Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer, met toestemming van den toenmaligen eigenaar van Ooster-Eng, Jhr. Quarles van Ufford, wijl deze bosschen tot dit landgoed behooren.

Vroeger toch was Nol in 'tBosch van Bennekom af per rijtuig op de kortste wijze niet wel anders dan over den Keijenberg, een groote omweg, te bereiken. Wel loopt er een zandweg genoegzaam direct naar toe, maar die is alleen voor karren en tweewielige rijtuigen geschikt, niet echter voor gewone rijtuigen, hoe licht ook. Op onze volgende wandeling zullen wij dit zien.

Door het aanleggen van de Regentesselaan echter is een directe communicatie-weg gemaakt tusschen den Arnhemschen grintweg en Nol in 't Bosch, en

verder naar Oranje Nassau's-Oord en den Wageningschen Berg, zeer ten gerieve van hen, die deze streek per rijtuig bezoeken, en die zijn niet weinigen.

De Regentesselaan maakt van hieruit een kromming, en zoodra wij die omgegaan zijn, verrast ons het gezicht, recht vóór ons uit en op tamelijk verren afstand, op het aanzienlijke landhuis van Ooster-Eng. Het staat iets hooger dan de grintweg die er langs loopt, zoo dat het, aan alle zijden door het geboomte omgeven, vooral op een afstand gezien, een fraai effect maakt.

Wij komen dus, de laan ten einde gaande op den Arnhemschen grintweg, vlak tegenover Ooster-Eng, uit [1]).

Hebben we op een vorige wandeling gezien dat de Arnhemsche grintweg tot het Hoogste punt aanzienlijk rijst, nu staan we aan de andere zijde van die hoogte, maar de weg rijst van dit punt af veel sterker.

Van den Keijenberg af tot dicht bij het hoogste punt toe is de weg echter een heerlijke beschaduwde beukenlaan, en het gezicht daardoor naar boven fraai.

---

1) Wie deze laan kent, kan op een andere wijze op den grintweg komen.

Vlak vóór het hôtel ligt een groot grasveld; wandelt men dit om, dan komt men in een laan uit, die aan de andere zijde daarlangs loopt. Men kan het ook recht oversteken. Deze laan volgt men nu linksaf. Men komt spoedig aan een zeer eenzaam gelegen villa, gaat dien voorbij en rechtuit op den grintweg af Daar komt men dan uit juist op het punt, waar een paar steenen palen ter weerszijden van den weg aanduiden dat hier het landgoed de Keijenberg begint, en vlak tegenover de tweede inrijlaan van Ooster-Eng, dus niet ver van de Regentesselaan af 't Is een omweg van vijf minuten, die ter afwisseling wel mag aanbevolen worden.

In een minuut of tien, of wel wat korter, zijn we boven, en nu gaat het langzaam den berg af.

Wat lager kunnen we, daar waar het bosch van den Franschen kamp eindigt, in plaats van rechtuit den Arnhemschen weg af te gaan, een aardig boschpaadje inslaan, 't welk wij zien juist dààr waar de Zandweg naar Nol in 't Bosch begint. 't Is een lief wandelpad, op kleinen afstand bijna evenwijdig met den grooten weg loopende, meest tusschen dennenbosschen en eindelijk in een gezellig berkenlaantje eindigende.

Het komt uit op den z. g. Zoomweg, vóór dat deze bij het Papenpad linksom gaat. Slaat men nu rechtsom, dan komt men spoedig bijna onder aan den grooten weg; verlangt men echter den kortsten weg te houden, dan gaat men linksom, en is men even spoedig bij het begin van het Papenpad.

Of men het op deze wijze aanlegt, dan wel of men aan den grintweg langs Ooster-Eng de voorkeur geeft, komt op hetzelfde neer.

Deze terugweg mag *iets* langer zijn dan het Papenpad, het beteekent toch zoo goed als niets.

Houdt men zich dus onderweg een half uur op, dan kan men deze geheele wandeling op ruim $2^1/_2$ uur stellen.

XII. NAAR „NOL IN 'T BOSCH".

II.

De hierboven gevolgde weg langs het Papenpad is wel de meest algemeen gevolgde, maar het is zooals wij reeds zeiden, lang niet de eenige en ook niet de fraaiste.

Intusschen, over den smaak valt niet te twisten, en zoo zal ook de één in dit geval de voorkeur geven, aan hetgeen bij den ander pas in de tweede plaats in aanmerking komt. Toch is het niet gewaagd te zeggen dat de Zandweg in veler schatting de voorkeur verdient.

We kiezen dezen nu, om ook langs een anderen weg terug te keeren. Dán kennen we vier wegen van Bennekom naar Nol in 't Bosch, wat voor de meesten zeker voldoende is.

Wij gaan dus weer den Arnhemschen grintweg op, slaan bij het Groenewoud rechtsom, gaan Zuider en Midden Eng voorbij en als we op den eersten rug van dezen weg gekomen zijn, zien we, even voorbij het punt waar de dennenbosschen ter linkerzijde beginnen, bij een paal, die vroeger tot wegwijzer diende, en waar denkelijk ook wel weer spoedig een arm aan zal bevestigd worden, den Zandweg in schuine richting van den grintweg afwijken.

Dezen zich door de dennenbosschen van den heer Dros kronkelende weg gaan we nu in. 't Is een zeer ruwe zandweg, met diepe karresporen, die, jammer genoeg,

voor een vierwielig rijtuig absoluut onbruikbaar is. Maar er is een zeer goed voetpad, nú ter rechter, dán ter linkerzijde, zoodat hij voor den wandelaar hoegenaamd geen bezwaar oplevert.

Gedurende geruimen tijd volgen wij dien, altijd tusschen de ruim twintigjarige dennenbosschen, tot hij eindelijk aan de rechterzijde open en dus lichter wordt, wijl hij daar langs een laag eikenboschje loopt.

Aan het einde daarvan zien we een tegen een boom gespijkerd bord, waarop wij lezen dat dit het „Hertenbosch" is.

Dit naambord is ons tevens een aanduiding dat we hier aan de zeer uitgestrekte bosschen gekomen zijn, toebehoorende aan Mevrouw Lemaître-Buse, welke keurig onderhouden bosschen in alle richtingen door zeer gelijke en fraaie wegen zijn doorsneden, aan den hoek van welken geregeld de naam er van op een duidelijk bord is aangeduid.

Voor de logé's van Nol in 'tBosch zijn die bosschen veel waard en is die aanduiding een groot gemak. Jammer dat er niet een kaartje van verkrijgbaar is, wat zeker nog veel meer tot wandelingen in alle richtingen zou uitlokken.

De weg wordt hier veel breeder en lichter; rechts Beuken met dennenbosch daarachter, en spoedig levert een prachtige laan ter rechterzijde het bewijs van het daareven gezegde.

De weg splitst zich nu in een breeden karreweg en een zeer gelijk wandelpad, en spoedig buigt hij linksom, waar we nu weer een mooie laan ter rechterzijde zien, dien we ook voorbij gaan.

Eenige schreden verder is een duidelijk herkenbaar voetpad over de hei, waaraan verspreide opslag-Dennen

een gezellig aanzien geven. Wil men dit pad volgen, goed. Het komt uit in een laan, die men dan linksaf in gaat. Rechtuit wandelende komt men dicht bij Nol in 't Bosch terecht. Verdwalen zal men niet.

Wij gaan nu den Zandweg rechtuit, en kunnen niet nalaten op te merken dat dit vooral hier een zeer teekenachtige weg is, met zijn verspreid staande Dennen en Berken, den heirug aan de ééne zijde, die het hoogere karrepad begrenst, en zijn echt landelijk karakter.

Aan het einde daarvan slaan we rechtsom, en zien we tot onze verrassing dat we ons in de dichte breede beukenlaan bevinden, op weinige schreden afstands van ons doel, het aantrekkelijke en zoo fraai gelegen pensionhôtel van den heer Beyer; dat we bij „Nol in 't Bosch" zijn, en wel — we hebben geregeld doorgewandeld — juist een uur nadat we het dorp verlieten.

Bij ons vertrek — het spreekt toch als van zelf dat dat we „Nol" niet zonder een klein oponthoud voorbij gaan — slaan we onmiddelijk rechtsom den prachtigen Molenweg in, dien we bij ons vorige bezoek reeds voor een klein gedeelte leerden kennen.

Nu zullen we die heerlijke, een halfuur gaans lange beukenlaan geheel afwandelen; alleen een wandeling door die frisch beschaduwde allée, met zijn breeden rijweg en twee gemakkelijke wandelpaden is een waar genot.

Wij komen nu weldra aan een ter rechterzijde uitgestrekte, met zeer jonge Dennen beplante vlakte, waar een paar jaren geleden een prachtig oud en dicht bosch stond. Een dubbele rij jonge Beuken begrenst een weg daarover. Het is van deze zijde het begin van het Papenpad; daar tegenover staat een bank.

Die den kortsten weg wenscht kan dit inslaan; maar wij geven er nu een goed kwartier meer aan, en volgen

den Molenweg rechtuit, rechts met hakhout bezet, links door hoog dennenbosch begrensd. Ook door deze dennenbosschen, gelijk uit de naambordjes blijkt, aan Mevr. Lemaître toebehoorende, loopen mooie wandelwegen.

De hier langzaam doch goed merkbaar dalende weg is nu ter rechterzijde door dennenbosch en links door een beukenbosch begrensd, en lang duurt het niet of wij zien weer een bank ter linkerzijde staan.

Zoo langzamerhand komen we aan het laatste gedeelte, waar de oude Beuken ophouden, en jongere aan de linkerzijde beginnen, en nu hebben we een mooi panorama rechts vóór ons uit, dat echter spoedig door akkermaalshout weêr aan ons oog wordt ontrokken.

Nog wat verder en we staan aan den Zoomweg. Rechtuit verandert hier de Molenweg van een boschin een landweg, en hebben we hem dan ook niet langer te volgen.

Daar, waar het lage eikenbosch eindigt, slaan we rechtsom en volgen nu den Zoomweg in N. Westelijke richting.

Zeer gelijk is deze weg juist niet; 't is een ruwe karreweg, met diepe wagensporen en waar hier en daar een voetpad maar juist te herkennen is. Maar daar denkt men niet aan, of liever, er ligt een eigenaardig genot in, zulke kleine moeilijkheden te overkomen.

Immers het is bepaald een mooie, ofschoon dan ook een zonnige weg, met de uitgestrekte langzaam dalende vlakte ter ééne, en de dichte bosschen, nú vlak aan den weg, dan weer op kleinen afstand, ter andere zijde.

Een klein eindje voorbij een alleenstaande heesterachtige Denneboom, bij een paal, waarop men kan lezen dat het verboden is daar te jagen, heeft men een der fraaiste uitzichtspunten. Links Wageningen, verderop

den plotseling afgebroken Grebbeberg, weer wat verder de mooie slanke Cunera-toren te Rhenen; nog verder, rechts, het eigenaardige witte gebouw der nieuwe begraafplaats, afgewisseld door bouwlanden (meest rogge- en aardappelvelden) waarvan het eentonige wordt gebroken door kleine boschjes en verspreid staande huisjes, ook weer meerendeels half in 't groen verscholen.

De weg, dien we hier aan onze rechterzijde zien, komt aan het Papenpad uit.

We gaan nu weer vooruit tusschen jonge Dennen en akkermaalshout. De weg daalt hier merkbaar naar een ter weerszijden open gedeelte, waar we het uitzicht van daareven gedeeltelijk opnieuw kunnen genieten.

Gaan we nu het daar staande huisje voorbij, dan komen we op de plaats waar we op onze tiende wandeling, toen wij den tweeden Ginkelschen weg bezochten, uitkwamen.

We gaan dus langs den daar opgegeven weg naar Bennekom terug.

Deze terugwandeling van Nol in 't Bosch langs den Molenweg en den Zoomweg is een groot kwartier langer dan de drie andere wegen.

Houdt men zich nu ongeveer een half uur bij Nol in 't Bosch op, dan doet men deze wandeling binnen drie uren.

Rekent men er drie uren voor, dan komt men goed uit.

XIII. RENKUM, ORANJE-NASSAU'S-OORD, WAGENINGSCHE BERG, KEIJENBERG.

Aan de wandeling naar Nol in 't Bosch kan men, als men er wat meer tijd aan wil besteden, een zeer loonende uitbreiding geven, wat hun, die eenige dagen te Bennekom verblijven, niet te warm kan aanbevolen worden.

Wanneer men uit het hôtel Nol in 't Bosch komt, slaat men rechtsaf een mooie laan in (niet rechts*om* den Molenweg). Spoedig komt men dan aan een zeer fraaie, lichte laan die deze rechthoekig snijdt. Hier slaat men rechtsom naar het vroegere Koninklijke paleis, thans herstellingsinrichting Oranje-Nassau's-Oord, welk zeer uitgestrekte landgoed, waarop men zich trouwens reeds bevindt, vóór dat het door Z. M. Koning Willem III werd gekocht, als Grunsfoort bekend was.

Aan het einde van die rechte laan gekomen gaat men rechts-, en een weinig verder linksom, altijd den breeden rijweg volgende, om den groententuin heen, tot men op niet zeer verren afstand ook om het nieuwe gebouw en het voormalige paleis wandelt, en eindelijk rechtsom in de groote zeer lange oprijlaan terecht komt.

Ofschoon dit schoone landgoed eigenlijk, zoolang het in 't bezit was van H. M. de Koningin-weduwe, geen z. g. publieke wandelplaats kon genoemd worden, was het dit toch inderdaad wel, met uitzondering alleen van de onmiddelijke omgeving van het paleis, en een bescheiden

gebruik zal vermoedelijk ook onder het nieuwe regime den rustigen wandelaar wel niet ontzegd worden [1]).

De oprijlaan ten einde gekomen, staat men op den Arnhem-Utrechtschen straatweg, en wel aan den van Wageningen afgekeerden voet van den Wageningschen berg.

Hier kan men, zoo men daaraan de voorkeur geeft, ook komen over Renkum. Men gaat dan van Nol in 't Bosch af dezelfde donkere laan in en houdt die rechtuit. Bij de vroegere oliemolen Kortenburg gaat men over een paar brugjes heen, rechtsom langs de papierfabriek en daarna linksom in de richting naar Renkum.

Men komt dan boven op de vlakte, en kan het zoo aanleggen, dat men in het midden of tennaasten bij aan het einde van dit vriendelijke dorp uitkomt. Wil men het wat nader leeren kennen, dan houdt men links; om daarna, in het dorp gekomen, rechts af te gaan. Men is is dan ook op den Utrechtschen straatweg en komt dus, dien volgende, op hetzelfde punt terecht.

Van Oranje-Nassau's-Oord kan men, den langzaam oploopenden straatweg houdende, naar 't bekende hôtel de Wageningsche Berg wandelen, maar men kan ook anders en beter doen.

Niet ver van de plaats waar men zich nu bevindt in schuine richting aan de andere zijde van den weg, gaat men een boschpaadje in, 't welk langs den bovenrand van den berg naar het hôtel loopt. Dit is een wandelpad

---

1) Wij vernemen daar juist dat voor het bezoek in 't vervolg persoonlijke kaarten zullen worden afgegeven voor *f* 1.—, ten bate van het Emma-fonds. Dat die gevorderd zullen worden voor vreemdelingen, die slechts éénmaal deze wandeling willen maken, schijnt echter niet de bedoeling te zijn.

op en af, maar toch voornamelijk klimmende, dat zeker menigeen in verrukking zal brengen, en reeds een voorsmaak geeft van wat den wandelaar boven wacht.

Boven aan het hôtel gekomen, zal men moeheid en warmte vergeten, bij het gezicht van het bekende, prachtige panorama van dit hooge punt, over de met koeien bevolkte smaragdgroene uiterwaarden, den Rijn en de Betuwe[1]).

Het hôtel verlatende kan men, het groote gebouw rechts omgaande, langs een der breede oprijlanen op den straatweg komen, wat dan ook zij, die hier vaak komen, geregeld doen; maar de vreemde bezoeker doet beter met eerst, rechts van het hoofdgebouw, een gemakkelijk te vinden uitzichtspunt op te zoeken, vanwaar het vergezicht over den kronkelenden Rijn zeker wel het fraaiste is.

Van dit punt loopt een uitgeregend voetpad naar beneden. Dit volge men; 't is een zeer geaccidenteerd pad, dat weer naar boven gaat, waar men natuurlijk op nieuw de Betuwe overziet. Daarna gaat het onder langs het landgoed Belmonte, waarvan het huis boven op den berg staat, steeds naar beneden. Er is voor hem, die in de Duitsche bergstreken dwaalde, niet veel ver-

---

Wanneer men den straatweg volgt gaat men langs den watertoren, welks plateau, boven het reservoir, uitmuntend als Belvedère is ingericht. Daar die toren reeds op de kruin van den berg staat, is dit Belvedère niet zóó hoog dat men er tegen behoeft op te zien den gemakkelijken trap te beklimmen. Vooral het gezicht over de Betuwe, waarvan de verschillende dorpen aangeduid zijn, is daar schoon, niet minder ook dat over de boschrijke Veluwe. Wanneer men, in 't hôtel zijnde, er een half uur voor beschikbaar heeft, zal men het zich niet beklagen van deze gelegenheid om à vol d'oiseau de landstreek te overzien gebruik te hebben gemaakt.

beelding toe noodig, om zich weer daar heen verplaatst te denken.

Wanneer men, op een steilen afgang na, beneden gekomen is, ziet men een pad vóór zich dat weer naar boven gaat. Dit kan men volgen; men gaat dan om een hoek van Belmonte heen, en komt weer op een heel ander uitzichtspunt, maar het gezicht is daar niet volkomen vrij meer. Vroeger zal het veel fraaier geweest zijn. Afdalende komt men dan boven aan den Hollen weg uit.

Deze holle weg is echter te schilderachtig om hem niet geheel te willen zien; daarom gaat men liever dit pad niet op maar *blijft* men naar beneden gaan, waar men dan op een onderlangschen rijweg uitkomt, vlak bij het dijkje naar het Lexkensveer.

Gaat men dit dijkje een eind op, dan heeft men rugwaarts een zeer mooi gezicht op den berg met den huize Belmonte.

Deze weg onder langs den berg is voor voertuigen veel gemakkelijker, omdat hij niet naar boven loopt, en aan de andere zijde van den berg weer op den straatweg uitkomt.

In den winter of in 't voorjaar is hij echter van het Lexkensveer af in de richting naar Renkum gedeeltelijk overstroomd en dus onbruikbaar. Tot het Lexkensveer blijft hij echter droog.

Op weinige schreden van het veerdijkje ziet men een breeden weg naar boven gaan. Het is de bekende Holle weg, die aan beide zijden door hooge begroeide bergwanden begrensd, rechts op den straatweg uitkomt. Hij is bekend als een der schilderachtigste wegen in ons land.

Komt men hem uit, juist daar, waar vroeger het tolhek stond (het huis staat er nog) dan gaat men den straatweg dwars over en het pad op, dat recht tegenover

den Hollen weg in rechte richting tusschen de bouwlanden door op Bennekom aan loopt, zoodat men van hier het dorp in drie kwartier bereikt [1]).

Aanvankelijk is die weg vlak en ter linkerzijde is het uitzicht door akkermaalshout belet. Maar aan het einde daarvan begint de flauwe Noordelijke berghelling, en men blijft daar onwillekeurig even stilstaan, want het panorama dat men hier recht vóór zich heeft is inderdaad een groote verrassing.

Men houdt dit den berg afwandelende, gestadig vóór zich, tot men eindelijk op den tramweg, dicht bij de nieuwe Wageningsche begraafplaats, uitkomt. Rechtuit bereikt men nu na een poos den grintweg en daarna het dorp.

Als men zich niet noodeloos ophoudt, kan men deze wandeling in drie uren doen. Maar wil men er den dag aan geven — en het is genoeg voor een dag — dan wandelt men in den voormiddag op zijn gemak naar Nol in 't Bosch, en neemt daar dan een half uur meer voor, om over den Keijenberg te gaan. In dit geval gaat men den Arnhemschen grintweg niet alleen *op* maar bij Ooster-Eng ook weer *af*, rechtuit tusschen de steenen palen ter weerszijden van den weg, die aanduiden dat dit landgoed hier begint, door, tot men, na over een tweetal bruggen over beken gegaan te zijn, ter rechterzijde aan den dicht beschaduwden weg komt, die naar en langs het heerenhuis loopt. Dezen weg vol-

---

1) Een *zeer* mooie wandeling kan men maken langs den rand van den Hollen weg in de richting naar Wageningen. Boven nabij den straatweg gaat men dan linksaf, of liever linksom, en komt men, wat verder op den straatweg uit. Het gezicht van den hoogen bergrand blijft boeiend vanzelf.

gende is men voorbij het heerenhuis spoedig op den berg in een mooie laan. Links ligt Renkum. Deze laan ten einde gaat men rechtsom naar de papierfabriek; daar weer rechts- en vervolgens linksom over de beken en volgt deze laan recht op Nol in 't Bosch af.

Men blijft daar dan koffie drinken of lunchen, waar spoedig een uur mee heengaat. Uitgerust, wandelt men daarna over Oranje-Nassau's-Oord naar den Wageningschen berg, waar men in de veranda of op het frisch beschaduwde plein zóólang van het fraaie vergezicht geniet, dat men berekent op zijn gemak vóór het diner te Bennekom terug te zijn.

Legt men het zoo aan, dan is deze aan afwisseling zoo rijke wandeling niet te vermoeiend, en zal men er allicht toe komen om na tafel nog een kleine wandeling, b. v. naar Hoekelum of den Hullenberg, te maken.

Voor afmatting moet men zich echter wachten, daar men anders ophoudt te genieten.

XIV. NAAR WAGENINGEN.

(LANGS DE DIJKGRAAF).

Vroeger, aan het slot van het tweede hoofdstuk, hebben wij gezegd dat er, behalve de groote grintweg van Bennekom naar Wageningen, nog een andere veel mooiere is, die wij nader zouden leeren kennen.

Dit willen we nu doen. Wij zullen dan tevens in de gelegenheid zijn deze streek ten Westen van het dorp te zien, die wel is waar in pittoreske schoonheid bij de naar het Oosten oploopende omstreken achterstaat, maar toch wel een nadere kennismaking waard is.

Aan het Zuidelijke eind der dorpstraat buigt zich de straatweg een weinig linksaf. Daar, bij den huize Dorpzigt, begint een grintweg rechts; beide deze wegen loopen, voor en achter, een goed eind langs de genoemde buitenplaats.

Wij gaan hier van den straatweg af, den grintweg, de Groene Steeg, op; 't is een breede, harde weg, en waar hij verderop wat losser wordt, toch aan de kanten goed te bewandelen. Tegenover een groote hoeve gaan we voorbij een breeden zijweg, linksaf. Dit is een achterweg, die evenwijdig met den grooten grintweg loopt en daar even voorbij het tolhuis op uitkomt. Wel aan te bevelen voor een kleine wandeling.

Na dien voorbij gegaan te zijn, slaan we rechtsom en komen aan een driesprong, bij een waterkom; aan de beide hoeken staat een huis. Onzen weg vervolgende

gaan we linksom, altijd den breeden weg houdende, langs een hier alleen staande boerderij.

Hier komt men reeds tot de overtuiging dat deze landstreek een heel ander karakter heeft dan die ten Oosten van den grooten weg, welk karakter sprekender uitkomt naarmate wij verder gaan.

Straks komen we weer aan een buiging van den weg naar links, waar de Groenesteeg in de Kielkampsche steeg overgaat, om bijna onmiddellijk daarop weer naar rechts om te buigen.

Er valt van dezen eenzamen weg, meest tusschen weilanden door, niets te zeggen, dan dat hij zeer landelijk is, en gaandeweg meer aan de Hollandsche vlakten dan aan het Geldersche heuvelland herinnert.

Een goed eind verder wordt hij door een anderen weg rechthoekig gesneden; dit is de Bornsche steeg, die in Zuidelijke richting ook naar Wageningen loopt, maar in een achterwijk aldaar uitkomt; we gaan hem voorbij en komen, aan het einde der Plassteeg (zoo heet het laatste gedeelte van dezen rechten weg) aan een brug over een tamelijk breed water, de Dijkgraaf. Hier slaan we natuurlijk linksom.

De wandeling langs de Dijkgraaf biedt meer afwisseling dan men van zulk een langen landweg zou verwachten. Vooreerst heeft men hier water, wat we in lang niet gezien hebben; immers in de hooge Oostelijke streek is daarvan absoluut geen sprake. De pomp uitgezonderd, is Bennekom zoo goed als waterloos. Dan, links en rechts, maar inzonderheid ter rechterzijde, uitgestrekte, frisch groene weilanden, die men allicht hier niet zou zoeken, omzoomd en deels afgewisseld met wilgen en elzenboschjes, en tot achtergrond daarvan den in 't groen gehulden berg, die bij de Grebbe plot-

seling afgebroken is, terwijl de toren van Rhenen zich boven het groen verheft,

Zoo komen wij ten laatste aan een huis, links aan den weg, aan de andere zijde der Dijkgraaf staande, die wij hier verlaten om, rechtsaf, de Ooststeeg te volgen.

Gingen we rechtuit, dan zouden we in dezelfde achterbuurt van Wageningen terecht komen, wijl de daareven genoemde Bornsche steeg hierop uitkomt.

De Ooststeeg is niet lang, en hier zien we de hooge boomen van den z. g. Nieuwen weg te Wageningen reeds op korten afstand voor ons.

Niet lang duurt het dan ook of we slaan links om en vermeien ons na een paar minuten in de frissche schaduw van het hooge geboomte.

De Nieuwe weg is een mooie rijweg, met daarnevens een hard wandelpad, ter weerszijden door verscheidene boomrijen begrensd, zoodat men het schier een boschweg zou willen noemen.

Dien weg een goed eind afgewandeld hebbende komen we links aan de Lawiksche allée, aan 't begin van welke een zeer oude, naar men wil historische Lindeboom staat.

Wil men nu den korsten weg naar het station nemen, om per stoomtram naar Bennekom terug te keeren, dan slaat men die alleé in en volgt slechts de rails van den Ooster-stoomtram, die langs het staatsspoorstation loopen; men is er dan in een minuut of tien.

Wij gaan echter, ook langs de rails, rechtuit, en komen spoedig aan het einde der Nudestraat te Wageningen, schuin over het hôtel het Hof van Gelderland terecht, waar de open veranda een aangename rustplaats biedt.

Nu kan men tweeërlei doen: òf Wageningen door-

wandelen naar het station, of de wandeling tot de Grebbe verlengen.

We zijn hier nu aan de uiterste Z. Westelijke punt van Wageningen, maar toch nauwelijks een kwartier wandelens van het station verwijderd.

Om daar te komen heeft men slechts de korte Nudestraat en daarna de langere Hoogstraat, de Wageningsche winkelstraat, te volgen, en, na aan het einde daarvan de brug te zijn overgegaan, linksom den breeden Stationsweg te nemen. Dien weg vindt men van zelf.

Met den tram is men in een kwartier te Bennekom terug.

Voor de wandeling uit het dorp langs de Dijkgraaf neme men vijf kwartier, of, langzaam gaande, anderhalf uur; zoodat men, de vertrekuren van den tram nagaande, precies kan bepalen hoe laat men terug zal zijn, wat natuurlijk van eventueel oponthoud afhangt.

Bij heet weer is die open weg op het midden van den dag niet aan te bevelen; maar 's morgens is het een zeer opwekkende wandeling, interessant tevens, omdat hier zoo sterk in 't oog loopt hoe zeer aan de glooiing naar de Geldersche vallei de geheele natuur van karakter verandert.

Willen we onze wandeling tot de Grebbe, de grens tusschen Gelderland en Utrecht, voortzetten, wat zeker wel aanbeveling verdient, dan hebben we, van het hôtel het Hof van Gelderland af de tramlijn slechts te volgen; de Utrechtsche straatweg is hier wel aanvankelijk open en zonnig, maar dit duurt niet lang, want spoedig wordt hij tot aan de Grebbe toe een mooie, goed beschaduwde allée, een wandelweg bij uitnemendheid. Aan het einde daarvan heeft men, de brug over-

gaande, het bekende en in den zomer zeer gezochte hôtel bereikt.

Van het hôtel uit kan men op en over den Heimerberg of Grebbeberg verscheidene wandelingen maken; wij bepalen ons slechts tot één, immers we beschouwen dit als toegift, daar wij ons tot de omstreken van Bennekom hebben te bepalen, wijl anders dit boekje te grooten omvang zou verkrijgen.

Wij wandelen dan bij voorkeur den grooten weg op, die, linksom buigende, vrij sterk klimt, tot waar hij weer vlak wordt. Daar zien we spoedig, een veel bewandeld pad ter linkerzijde, hetwelk wij volgen en dat ons weldra, rechtsaf, bij de bekende Koningstafel brengt, welke steenen tafel van oud historischen oorsprong is, terwijl omtrent die historie de meeningen vrij wel verschillen.

Maar waaromtrent die zeker niet zullen verschillen, is het prachtige uitzicht, 't welk men van dit hooge punt heeft; in zijn algemeen karakter wel is waar hetzelfde als van den Wageningschen berg, maar toch, wat de bijzonderheden betreft, weer heel anders.

Gaan we, nu we dit mooiste punt kennen, het heuveltje waarop die steenen tafel staat weer af, dan slaan we niet het pad in waar we uit kwamen, maar nemen dat hetwelk genoegzaam recht vóór ons ligt. Een weinig verder loopt dit over het plateau, midden over een vrij uitgestrekt bouwland, aan het einde waarvan wij rechts omslaan, om, na weinige schreden, linksaf door een smallen hollen weg den berg af te dalen. Dit is een steil en zeer geaccidenteerd pad, een echt bandietenpad, in die mate, dat men het later levendig in herinnering zal houden.

We komen nu uit tegenover het hôtel op de belom-

merde plaats, waar men bij goed weer in den zomer steeds gezelschap vindt.

Hebben we nu van het wandelen genoeg, dan wachten we den hier langs rijdenden Ooster stoomtram af, en laten ons te Wageningen aan het station afzetten.

Die niet tegen de terugwandeling opzien, kunnen, als ze een anderen weg willen volgen, over den Grebbedijk naar Wageningen wandelen. Dicht bij de stad gaat men dien dan af, en komt bij het hôtel het Hof van Gelderland terecht.

Een mooie dagverdeeling is deze. Men wandelt vóór den middag langs de Dijkgraaf naar Wageningen, om daar in 't hôtel het Hof van Gelderland koffie te drinken. Uitgerust, wandelt men over den dijk, dus langs de rivier, naar de Grebbe. Daar houdt men zich dan zoolang op dat men berekent tegen half vijf aan 't station te zijn. Men is dan te kwart voor vijven in het dorp terug.

XV. NERGENA.

We gaan thans weer het Westen in, maar, richtten wij ons de vorige keer spoedig naar 't Zuiden, nu willen we Noordwaarts gaan.

Men herinnert zich dat we toen bij Dorpzigt rechtsaf den breeden harden weg namen. Dit doen we ook nu, en houden dien (zie bladz. 74) tot waar de Groenesteeg eindigt en linksaf in de Kielkampsche steeg overgaat.

Dien hoek gaan we nu niet om, maar rechtuit over een kleinen dam [1]. Daar loopt een zeer ruwe karreweg, met diepe sporen. Maar terzijde is een goed hard voetpad, dat we pas zien als we, na het dammetje overgegaan te zijn, rechtsom slaan. Dit voetpad hebben we maar te volgen, een hoek om en verderop in schuine richting tusschen de Beuken door; daarna rechtsom tusschen akkermaalshout en nu loopen we recht op een grooten vijver aan, en vinden daar een bank, waarvan we gaarne gebruik maken, wijl het hier een frisch belommerde plek is.

Deze streek is historisch. Niet ver van de plaats waar wij ons nu bevinden heeft weleer een sterk slot gestaan, waarvan, naar men beweert, een kwart-eeuw geleden nog enkele overblijfsels zichtbaar waren; een dáár nog aanwezige waterkom zal dus wel het overblijfsel van de

---

1) Aan den snellen gang van het water ter zijde van den dam kan men zien dat de bodem hier sterker daalt dan men denkt.

slotgracht zijn [1]). Dat slot heette Nergena en deze omtrek heeft dien naam behouden. De vijver, waar we nu bij staan, is zonder twijfel van die buitenplaats overgebleven, evenals een tweede, kleinere, die op weinige minuten afstands ten Westen daarvan gemakkelijk te vinden is.

De mooie, dubbele rij Beuken is van jonger datum en werd in de tweede helft der vorige eeuw geplant door den heer Prins; thans is deze bezitting het eigendom zijner zuster, Mej. Prins, te Bennekom.

't Is erg jammer dat er van die watervlakte in den zomer zoo goed als niets te zien is; immers de vijver, die een diameter van 35 à 40 Meter heeft, zou anders een zeer mooi gezicht opleveren, omlijst als hij is door krachtige, hooge Beuken. Hij is langzamerhand geheel volgegroeid met riet, en er zou zeker heel wat moeite en kosten aan verbonden zijn, om hem nu daarvan te zuiveren, wat dan ook volstrekt niet in de bedoeling van de eigenares schijnt te liggen. Ook is deze groote watervlakte nu nog productief, wat anders in 't geheel het geval niet zou zijn. Maar jammer is het.

Toch is en blijft de Vijver van Nergena, gewoonlijk eenvoudig „de Vijver" genoemd, het doel van veler wandeling. Op slechts een goed kwartier van het dorp gelegen, is die rondom den vijver loopende mooie beukenlaan een wezenlijk aantrekkingspunt, dat dan ook wel een wandeling daarheen waard is.

Recht tegenover de plaats waar wij hier uitkwamen is een karreweg, die bijna onmiddellijk rechtsaf gaat.

---

1) Belangstellenden zullen die plek wel vinden; ze ligt dicht bij een boerderij aan de Lange steeg, in N.- Westelijke richting een minuut of tien van den vijver af.

Volgen we dien, dan komen we op een breeden, ter wederzijde met jonge Eikeboomen bezetten zandweg en wij zien hier ter linkerzijde nog een oud overblijfsel eener heide.

Dat ook deze Westelijke streek, waar men nu niets dan bouw- en weiland ziet, vroeger door de heide werd beheerscht, blijkt hieruit, dat men deze struiken bijna overal langs de wegen aantreft; maar van een eigenlijke heide is hier in de buurt thans geen sprake meer. Men heeft deze lagere landen, zeker met veel moeite en kosten, productief weten te maken, en thans is de schrale zandbodem overal met een dikkere of dunnere humuslaag bedekt.

Met de heidevlakten zijn ook, behoudens een enkele uitzondering, de Dennen hier verdwenen. Men ziet er langs de wegen en velden Eiken, Beuken, Populieren, Elzen en Wilgen, even als in de lagere provinciën, waarin van zelf reeds ligt opgesloten dat er ook water aanwezig moet zijn.

Trouwens dit zagen we reeds aan de Dijkgraaf, en onmiddellijk achter Bennekom zagen we er, ter wederzijde van den weg, ook reeds een twijfelachtig begin van.

Wanneer we ons nu herinneren hoe diep het in den vijver der villa Del Borgo tegenover Oud-Vossenhol, staat, dan blijkt daaruit dat deze streek reeds veel lager ligt dan de groote grintweg; ook blijft de bodem verder naar de Geldersche vallei nog steeds flauw dalen.

Maar dat dorre stuk hei mag ons hier niet te lang ophouden.

De weg waarop wij nu wandelen buigt vervolgens linksom en wordt daar een jonge beukenlaan.

Nog maar enkele jaren geleden stonden hier zware Populieren, toen was die laan veel mooier en als het

een vijf en twintig jaar verder is zal zulks wel weer het geval zijn.

Deze laan ten einde komen we op een harden weg, de Lange steeg, uit, juist bij een bank, die aan 't begin van een zeer mooie, dicht beschaduwde beukenlaan staat.

Ware de groote vijver het eenige doel van onze wandeling, en was het ons te doen om nu zoo spoedig mogelijk in het dorp terug te komen, dan hadden we hier slechts rechtsaf te gaan, en we zouden, de Lange steeg volgende, na een minuut of tien in de dorpstraat uitkomen.

We doen dit nu echter om twee reden niet. Eerstens zijn we daartoe nog niet lang genoeg op weg, en gaat men niet voor zijn pleizier wandelen om de naaste wegen te zoeken, en dan staat hier dichtbij een patriarch uit de plantenwereld, die wel een bezoek en een eerbiedigen groet tevens waard is.

We slaan daarom linksom en gaan de beukenlaan in. Deze bestaat uit vier rijen reeds vrij oude boomen, met een breeden rijweg in het midden en aan beide zijden een wandelpad.

De omstreken van Bennekom zijn rijk aan mooie lanen, en deze is niet een van de minste.

We komen nu aan de groote boerderij van Steenbergen. Daar vóór ligt een uitgestrekt plein, geheel beheerscht en overschaduwd door een enkelen, maar dan ook monumentalen Lindeboom. Om zich een voorstelling van dezen reus te maken, stelle men zich een stam voor met een omtrek, op een Meter hoogte, van $5^1/_2$ Meter, terwijl die vlak bij den grond niet minder dan 9 Meter omtrek heeft, en de kroon zich in beide richtingen p. m. 10 Meter uitstrekt, dus 20 Meter middellijn heeft, alzoo een cirkel beschrijvende van iets minder of meer dan 60 Meter, terwijl de hoogte daaraan geëvenredigd is.

De ouderdom van dezen reus is zelfs bij gissing niet te bepalen, immers men kan gerust aannemen dat hij vijftig jaar geleden niet veel minder zwaar was.

Dat de eigenaar dien boom spaart is een blijk van piëteit, dat waardeering verdient.

Even voorbij deze aanzienlijke hoeve buigt de laan rechtsom, en is daar een niet minder mooie eikenlaan. We gaan die ten einde, dan rechtsom en volgen nu een open zandweg langs roggevelden, tot we voorbij een kleine boerderij op een kruisweg bij een waterkom komen.

Hier hebben we recht vóór ons uit een weg, die in schuine richting op Hoekelum aan loopt. Volgen we dien, dan komen we op den grooten grintweg uit, juist dáár waar de boschweg begint en de steenen grenspalen staan.

Maar we kunnen ook rechtsaf, meer direct in de richting van het dorp, den zandweg volgen, die tusschen twee huizen of hoeven door, linksom buigt.

Nu rechtuit gaande, zonder ons aan de zijwegen te storen [1]), stuiten we tegen een groote boerderij. We slaan hier rechtsom en hebben dan de keus tusschen drie wegen links, allen op den grintweg uitkomende. Gaan we nu rechtuit door, dan komen we in het dorp terecht, schuins tegenover de kerk.

Deze wandeling doet men op zijn gemak in anderhalf uur, aangenomen dat men doorwandelt.

---

1) Logeert men in Oud-Vossenhol, dan slaat men den eersten Zandweg links in, wijl die naast den tuin van het hôtel uitkomt.

XVI. NOG EEN WANDELING IN HET WESTEN.

Wij wandelen nu den grintweg op in de richting naar 't station, en wel tot aan de eerste inrijlaan van Hoekelum.

Daar tegenover, dus ook tegenover het woonhuis van den boschopzichter, dat op den hoek staat, is een zandweg, die naar de boerderij loopt, welke wij van den weg af zien. Het is nog een gedeelte van Hoekelum.

Deze boerderij gaan we langs en vervolgens een tweede, die een weinig van den weg af aan een zijlaantje staat [1]). Dit beuken- en eikenlaantje maakt juist hier een kromming en zet zich ter zijde van den karreweg voort.

Wij volgen het tot waar het zich weer naar links ombuigt en recht op een boerderij aanloopt.

Hier maakt ook onze weg een buiging naar links, tot aan een volgende boerderij ter linkerzijde, waar de weg

---

1) Hier tegenover, dus aan de rechterkant, is een zijweg. Men kan dien inslaan, ingeval men (natuurlijk langs een omweg) achterom naar 't Station wil wandelen. Volgt men dien, slechts zorgende bij de krommingen er op te letten dat men de Noordelijke richting houdt, dan komt men ten laatste in de vlek Maanen te recht, dicht bij den spoorweg, maar toch een goed eind ten Westen van het Station, dat men daar op een afstand ziet, en waar een weg naar toe loopt. Die er gelegenheid en lust voor heeft kan dus van 't Station af deze geheele Westelijke streek tot Wageningen toe afwandelen, hetzij in eens of bij gedeelten, en haar voor zoover zij tot Bennekoms omstreken kan gerekend worden te behooren, leeren kennen.

naar rechts ombuigt, om, een klein eind verder, bij een boerderij ter rechterzijde, weer links af te gaan, en wij dus niet den weg schuins over rechtuit nemen.

Een aardig berkenlaantje ter zijde van den ruwen zandweg geeft ons zekerheid dat we niet verkeerd wandelen.

Wij blijven rechtuit gaan, den hier in schuine richting rechts afwijkenden weg voorbij [1]); slaan daarna links en onmiddellijk weer rechtsom, en komen dan op een zeer breeden, rechten weg ter wederzijde met kreupelhout bezet, aan 't einde waarvan wij een huis zien.

De open plek waar wij nu uitkomen herkennen wij als dezelfde waar we op onze vorige wandeling terecht kwamen (zie bladz. 84), en den weg naar het dorp vinden we dus nu van zelf.

We kunnen dan een goed uur nadat wij vertrokken terug zijn, zoodat het zeer goed mogelijk is dat men er nog wel gaarne een half uur meer aan wil geven.

Niets is eenvoudiger. In plaats van linksaf te gaan,

---

1) Liefhebbers van in 't wild groeiende bloemen kunnen een mooi plekje vinden, als ze dien weg ter rechterzijde volgen. 't Is een breede rechte weg, die eindelijk in schuine richting rechts afgaat, daar waar hij zich met een rechten hoek ook naar links ombuigt. Hier ziet men ter rechterzijde een *voetpad*, dat zich een heel eind ver tusschen de velden uitstrekt. Aan weerszijden gras, met een zeer veel verscheidenheid opleverende flora. In Juni en Juli kan men daar honderden Orchideeën plukken en later in den zomer de fraai blauwe Gentianen. Ten langen leste komt het in beteelde landen uit, zoodat men langs hetzelfde pad moet terugkeeren.

Nu behoeft men niet weer dien breeden zonnigen weg terug te nemen, maar kan men — en 't is ook verkieslijker — rechtuit gaan een vrij langen, deels beschaduwden zandweg, langs een paar boerderijen. Slaat men dan ten laatste linksom, zoo komt men weldra aan de groote dichte laan welke op die van de Lange steeg, bij Steenbergen uitloopt (zie bladz. 84).

slaat men dan bij die hoeve rechtsom; volgt den weg rechtuit en komt dan aan de groote laan, die in de Lange steeg bij Steenbergen uitkomt. Wandelt men, na linksom geslagen te hebben die laan ten einde, dan kan men, als men er nog meer van wil hebben, aan het einde daarvan rechtsaf op den Vijver van Nergena afgaan.

Wil men dezen nog al langen omweg niet maken, dan gaat men verder rechtuit langs de kerk en school der doleerende gemeente op het dorp af.

Rekent men voor deze wandeling anderhalf uur, dan zal men niet veel te kort komen. Neemt men er den vijver bij, dan minstens een half uur langer, of zooveel meer als men zich daar wil ophouden.

De wandelingen ten Westen van den grooten weg zijn heel wat anders dan die in de Oostelijke streken.

Hier geen bergachtig landschap, ook geen bosschen en geen heidevlakten. 't Is deels bouw- meest weiland, maar langs die wegen treft men hier ruime vergezichten, met fraaie boomgroepen, elders zeer aantrekkelijke, zelfs idyllische plekjes aan, en zij leveren over 't algemeen verscheidenheid genoeg op, om den wandelaar in een aangename stemming te brengen.

Wát dit is, valt in 't algemeen moeilijk te zeggen; vooral daar hierbij de verschillende temperamenten en schoonheidsopvattingen een groote rol spelen. Een motief b. v., dat een schilder in opgetogenheid brengt, zal een ander, die, wat dichterlijker in zijn waardeering der natuur gestemd, aan een kalm idyllisch plekje de voorkeur geeft, allicht minder aantrekken; een ruwe weg, met diepe karresporen, die zeer „malerisch" is volgens den één, zal den ander doen pruttelen over de onbegaanbaarheid.

Over den smaak valt niet te twisten, maar dat ook deze wegen, waarvan wij er slechts enkelen leerden kennen, vooral ter afwisseling voor velen zeer aantrekkelijk zijn, kan onmogelijk twijfelachtig wezen.

Op een zaak voor den wandelaar van beteekenis dient men echter te letten, 't is namelijk deze, dat verscheidene, ja de meeste van die wegen, bij regenachtig weer of kort na een regenbui, voor wandelaars niet geschikt zijn; terwijl daarentegen onder dergelijke omstandigheden het wandelen in de hoogere Oostelijke streken niet het allerminste bezwaar oplevert.

XVII. NAAR EDE.

Niemand, die eenige dagen te Bennekom verblijft, verzuime een bezoek te brengen aan het van ouds, vooral om de in de nabijheid staande bosschen van Graaf Bentinck van den huize Weldam, te Goor, zoo gunstig bekende dorp Ede, hetzij men zich bepale tot een wandeling heen en terug, of tevens een vluchtig bezoek brengt aan het Ederbosch en den Paaschberg.

Om nu de wandeling niet al te groot te maken, gaan we per tram naar 't station en wandelen van daar naar Ede, waar een goed half uur mede gemoeid is. 't Is een aangename, goeddeels beschaduwde straatweg, meest tusschen riante villa's. In het dorp bij het tolhek gekomen, gaan we den Arnhemschen straatweg op, tot we aan een bruggetje over een geul komen, dat we overgaan om dan linksaf, vervolgens rechts, daarna weer linksaf te wandelen, tot we aan een koepel komen. We zijn hier op den Paaschberg, en hebben een zeer fraai gezicht naar beneden op het dorp. Hier zien we een weg die naar beneden, recht op de kerk aanloopt. Gaan we dien af, dan komen we naast de kerk in de dorpstraat uit.

Dit is een kleine wandeling, waarover men zeker tevreden zal zijn.

Nu zien we uit naar den boekwinkel van den heer Menger, waarnaar we trouwens niet behoeven te zoeken,

en loopen daar even in, om de *Wandelkaart van Ede en de Omstreken*, uitgegeven door de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingenverkeer te Ede, te koopen, daar dit kaartje ons op onze volgende wandeling naar den Zijselt goede diensten zal kunnen bewijzen.

We kunnen er trouwens ook nu reeds gebruik van maken om den volgenden weg te vinden.

Even voorbij dezen boekwinkel buigt de dorpstraat linksom. Naar het Bosch gaan we echter rechtuit, en komen, den grooten weg volgende, weldra in de Boschlaan.

Een paar zijpaden links en rechts gaan we voorbij en komen dan aan een zijpad links (ook rechts), dat in de richting naar het dorp terugloopt.

Dit gaan we in; het leidt naar den Doolhof, door welk woord men zich echter niet behoeft te doen afschrikken. 't Is een heel lief, woest plekje, dat men omgaat om in een lange, breede laan uit te komen.

Die volgen we dan, recht op den huize Kernheim aan, waar men nu linksom slaat, om, rechtuit gaande, langs het fraai gelegen hôtel Buitenzorg weer in het dorp te komen. Vervolgens de straat rechtsaf nemende, gaan we langs het fraaie, nieuwe Gemeentehuis; daarna, linksom, komen we weer in de dorpstraat terug.

De Eder bosschen zijn zeer uitgestrekt en om ze in verschillende richtingen te doorwandelen, moet men eenige dagen daar verblijven; maar men krijgt er toch op deze wandeling reeds een vrij goed begrip van, en men heeft tevens gelegenheid om zich te overtuigen, dat Ede tot de voornaamste dorpen van ons land behoort, en dan ook een ietwat „Klein-Städtisch" karakter heeft.

Ook de omstreken, al staan ze in verscheidenheid en uitgestrektheid met die van Bennekom lang niet

gelijk, zijn zeer schoon, en zoo trok deze plaats dan ook reeds sedert vele jaren 's zomers een aantal bezoekers.

Na deze korte kennismaking, die echter voor hem, die goed uit zijn oogen ziet, geen oppervlakkige behoeft te zijn, keeren we langs den straatweg weer naar 't Station terug.

Wij konden een anderen weg nemen; een mooi pad over den Klinkenberg en de hei. Om twee reden doen wij dit thans echter niet. Vooreerst omdat men een mooien weg, zoo men hem goed wil leeren kennen, in beide richtingen moet bewandelen, en ten anderen omdat we op onze volgende wandeling ook te Ede kunnen uitkomen, maar dan het dorp zijdelings zullen laten liggen, om over de hei terug te keeren.

Daarom wilden wij ook eerst Ede bezoeken, waar we anders op de volgende wandeling te vermoeid zouden aankomen, om er veel notitie van te nemen.

Ook was het ons om het bedoelde kaartje te doen. Kan men niet vooraf naar Ede gaan, dan bestelle men het aan den bode van Ede die dagelijks door Bennekom komt.

De tijd dien men voor deze wandeling behoeft is niet wel te bepalen, daar dit afhankelijk is van de gelegenheid met welke men naar Bennekom per tram terugkeert. Zoo kan men b. v. ook met den nieuwen lokaalspoor naar het station terugkeeren; ook zal men zich allicht te Ede ophouden; dit richt men dus in naar omstandigheden; genoeg als men weet dat men, rustig wandelende, binnen drie kwartier van Ede aan 't Station is.

XVIII. DE ZIJSELT [1]).

Een wandeling over den Zijselt zal door velen de schoonste geacht worden van de velen die men hier kan maken. Daarom bewaarden wij die voor een der laatsten.

Streng genomen behoort de Zijselt eer tot de omstreken van Ede dan tot die van Bennekom. Het is een vrij aanzienlijke hoogte, met verscheidene bosschen, aan de andere zijde van den Staatsspoorweg, maar toch zijn wij er, dank zij de tram, veel dichter bij, terwijl van Ede uit een stevige wandeling noodig is, alvorens men die oudere bosschen, waar het om te doen is, heeft bereikt.

Geheel van Bennekom af te wandelen, zeker, men kan het doen; maar raadzaam is het niet. De grintweg tot aan het Station immers kent men, zoodat het onnoodig is drie kwartier te loopen om aan het eigenlijke uitgangspunt te komen, wat men per tram op zijn gemak voor een dubbeltje [2]) in een kwartier bereikt, te minder

---

1) Dit woord wordt verschillend geschreven en ook verschillend uitgesproken. Ik houd mij hier aan de spelling, gelijk die op de Stafkaart ($\frac{1}{25000}$, blad, 468) voorkomt. Zóó geschreven moet men zeggen Zeiselt. Men hoort hier echter niet anders dan Zieselt. Witkamp, die overigens zeer betrouwbaar is, schrijft Syselt. Veelal leest men bij anderen Zysselt, wat met het spraakgebruik overeenkomt. Alleen de oorsprong van het woord zou het moeten uitmaken, en die is ons onbekend.

2) Van de 2e klasse kan ieder, zonder zich te geneeren, hier gebruik maken.

Zijsselsche bosch.

Groote Dennenboom op den Zijsselt.

raadzaam, daar men een wandeling van minstens $2^1/_2$ uur vóór zich heeft.

Wij gaan van het Station den Edeschen straatweg op, maar verlaten dien spoedig, om een wandelpad op de hei in te slaan, dat we even voorbij het hôtel van Laar tegenover een fabriek aan onze rechterzijde zien.

Dit pad (evenals al de andere wandelpaden hier over de hei aangelegd door de Edesche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer) loopt in eenigszins schuine richting tegen de zacht glooiende hei op. We volgen dit tot boven, waar de jonge dennenbosschen beginnen, en zien bij voorkeur niet om, vóórdat we geheel boven zijn.

Links krijgen we nu een lang recht pad, de voortzetting van het wandelpad dat wij opkwamen, maar 't welk wij nu *niet* volgen. Dit behoeft ons toch niet te beletten even naar de bank te gaan, die we daar, op het hoogste punt zien staan, wijl daar het uitzicht naar het Westen het schoonste is.

Het hier vóór ons liggende uitgestrekte panorama te beschrijven is niet onze bedoeling, maar schoon is het in hooge mate.

Na hieraan den tol onzer bewondering betaald te hebben, gaan we eenige schreden terug en slaan den breeden zandweg in recht tegen over het pad dat wij opkwamen, tusschen het Zandbosch rechts en het Noorderbosch links [1]).

Wij beginnen al dadelijk met te zeggen dat het hier tusschen die jongen dennenbosschen op dien breeden en gemakkelijken weg wel aardig zonnig, maar toch mooi

1) Op de hoeken der bosschen zijn die namen in 't oog loopend aangegeven.

is, al kunnen we niet zoo dadelijk er bij voegen waarin dat mooie hier eigenlijk bestaat. Toch is het zoo, al leveren die dichte bosschen geen verscheidenheid op, en al beletten zij het uitzicht over het lager liggende land.

Nu we echter wat verder zijn gekomen en rechts de hooge kruinen van een ander gedeelte van dit bosch, boven het jongere zien uitsteken, begint ons voorgevoel dat het hier ook aan afwisseling niet zal ontbreken, een vaster vorm aan te nemen.

Dit hooge, oude gedeelte van het Zandbosch is in de eerste plaats het doel van onzen tocht.

Juist daar, waar een andere breede weg, van Ede afkomende op den onzen uitloopt, zien we aan onze rechterhand een opening tusschen het kreupelhout.

Als we dien zijn doorgegaan ontplooit zich voor ons een schouwspel, waarvan men schaars de wedergade zal vinden. We zijn hier op het hoogste punt van den Zijselt. Over een aanzienlijke uitgestrektheid is het zeer geaccidenteerde terrein bezet met heel oude Dennen; dikke, naakte stammen, nú dicht bij, dan verder van elkaar af staande, maar welker kruinen hoog in de lucht een gewelf van groen vormen, dicht genoeg om het geheel te overschaduwen. Sommigen staan kaarsrecht, anderen hellen meer of minder naar verschillende richtingen over, en het is juist den scheeven stand der meesten, die zoo volkomen harmoniëert met den sterk golvenden, dicht met oude dennennaalden bedekten bodem.

't Is volkomen waar dat over den smaak niet valt te twisten, daar zelfs bij de meest intelligente personen de smaken soms zeer uiteen loopen, maar dit tooneel, zeggen wij liever deze natuurtempel, moet op ieder die hier

komt een diepen indruk maken. 't Is geen dicht bosch, gelijk overal in de rondte; men ziet en wandelt op en af overal tusschen de boomstammen door, terwijl de bodem geen spoor van vegetatie vertoont, en er een zacht bed van de wie weet hoeveel jaren achtereen afgevallen naalden over ligt uitgespreid.

Dit klinkt eenigszins paradox: „een zacht bed van naalden", maar toch is het volkomen waar; zóó waar, dat men niet kan nalaten zich daar eenige oogenblikken op uit te strekken, om met volle teugen dit zeldzame natuurgenot te smaken.

Intusschen bepalen wij ons niet tot dit oude gedeelte van het Zandbosch, zonder twijfel een overblijfsel van een vroeger zeer uitgestrekt bosch, maar wenden onze schreden naar dat gedeelte, waar we, mede zeer verspreid een aantal wel is waar veel jongere maar toch ook reeds oude Dennen zien, maar die, elkaar in den groei niet hinderende, volkomen de natuurlijke groeiwijze dezer boomen doen zien, laag vertakt en gevuld. Prachtige boomen zijn daar bij, gelijk men ze maar zelden ziet, en alleen onder dergelijke omstandigheden kán zien.

Hoe verder we gaan, altijd op het hooge open gedeelte, hoe meer we in verrukking komen. Verdwalen kan men niet, al is er zelfs van een voetpad geen spoor. Het hooge bosch is in alle richtingen door jonge dennenbosschen omgeven, en is dus als het ware een afgesloten geheel, wel uitgestrekt, maar toch niet genoeg om te verdwalen, terwijl men overal vrije doorzichten heeft naar die hooge boomen.

Die geen tijd heeft voor een groote wandeling, verzuime toch niet dit bosch op te zoeken. Van het Station af is men er in een half uur.

Op een der hoogten staat een bank, waar we nog

een oogenblik verwijlen om daarna onze wandeling voort te zetten [1]).

Wij slaan nu rechtsom en blijven den breeden, gemakkelijken weg volgen.

We gaan een dwarsweg voorbij en komen aan een beukenbosch dat we aan onze linkerhand houden; rechts volgt op het Zandbosch het nog ten deele zeer jonge Pruikbosch.

Nu volgt een oud dennenbosch, met een mooien, harden, gebogen boschweg en hebben we dit door gewandeld, dan komen we op een open gedeelte, heen en weer met akkermaalshout bezet.

We blijven rechtuit gaan en komen nu in het heerlijke Zuiderbosch. Wel bestaat dit meerendeels uit oude Dennen, maar er staan toch ook veel loofboomen in, zoodat het een gemengd bosch is. Altijd maar het hoofdpad volgende, ziet men links, een weinig van het pad af, een bank staan, die een welkome gelegenheid biedt, om hier eenige oogenblikken volop te genieten; immers de wandeling in dit prachtige bosch is één en al genot.

Wanneer we dit bosch ten einde en aan een dwarspad komen gaan we niet verder, maar slaan linksaf den oploopenden weg langs den zoom van het Zuiderbosch in. Ter linkerzijde, aan de Zuidzijde dus, is die weg met

---

1) Wil men van hier terugkeeren dan kan men den daareven genoemden weg nemen in de richting naar Ede. Op zichzelf is dit ook een mooie wandeling. Men volgt dan dien weg, tot hij uitkomt aan een jonge, lange, rechte beukenlaan, die als 't een kwart-eeuw verder is, zeker prachtig zal wezen; nu is hij nog wat zonnig en het zand wat los. Nabij het einde splitst hij zich in tweeën; in elk geval komt men op den straatweg uit, ongeveer halfweg Ede.

Beuken bezet die hem beschaduwen; aan de andere zijde is hij open. Komen we nu, na dezen zoomweg een goed eind opgegaan te zijn, aan een zijweg links, dan lezen we op de hoeken dat hier het Zuiderbosch eindigt en het Bodegat begint.

Dezen weg volgen wij. Wel konden we rechtuit gaan, maar dan kwamen we spoedig op de hei, waar we nog niet wezen willen.

Wij volgen dezen weg, weldra langs een mooi beukenbosch, rechtuit, en krijgen dan ten laatste, na een paar krommingen links en rechts, de Zijselterlaan in 't oog, die, dwars over de hei, in N. Westelijke richting op den Arnhemschen straatweg uitloopt.

Zijn we deze laan, die een kwartier gaans lang is, bijna ten einde (op omstreeks het midden staat een bank) en bij het bosch aan onze linkerzijde gekomen, dan verlaten we haar, om een wandelpad op te gaan langs het bosch, en, nadat we ook hier een bank voorbijgingen, rechtsaf te gaan. We zijn nu op den Klinkenberg, waarover (ook door het bosch) verscheidene wandelpaden loopen.

Onze weg is rechtuit, maar we kunnen, het tweede pad rechts ingaande, wel eenige schreden omloopen. Dan zullen we enkele mooie, vrij staande Dennen zien, onder een van welke een omloopende bank is geplaatst. Op ieder uur van den dag kan men daar in de schaduw uitrusten.

Van deze bank gaan we dan weer linksaf naar het rechte pad dat wij verlieten, slaan spoedig linksom, wandelen een korte poos langs kreupelhout en komen dan op de hei, met een lang pad rechtuit, op en af, vóór ons.

Ook hier, op dit uitzichtspunt, staat een bank, terwijl

het pad rechts op ongeveer halverwege den straatweg van Ede naar 't Station uitkomt.

Wij verkiezen echter de hei, gaan den Klinkenberg af en dwars over een jonge beukenlaan; waarna het pad weer zeer gevoelig klimt, tot aan het hoogste punt bij de bank, die we nu herkennen als dezelfde, waarbij we ons aan 't begin onzer wandeling even hebben opgehouden, om het panorama te bewonderen dat zich hier vóór ons uitstrekt.

Dat zeer fraaie en ruime uitzicht genoten we nu reeds een heele poos, en 't is dáárom dat we thans aan de hei boven den straatweg de voorkeur gaven.

(Wil men dit niet en liever door Ede gaan, dan wandelt men de Zijselterlaan en den zandweg die er het einde van is geheel af, tot men op den Arnhemschen straatweg komt. Men is dan vandaar in een minuut of tien in het dorp).

Van dit hooge punt bij de bank gaan we nu natuurlijk rechtsaf, hetzelfde pad naar beneden, dat we straks zijn opgegaan en komen we dus weer bij het Station terecht.

Wandelt men onafgebroken door, zich een kwartier in het hooge, oude gedeelte van het Zandbosch ophoudende, dan is men na $2^1/_2$ uur weer op dit uitgangspunt terug. Is het in den zomer wat warm, zoodat men een paar keeren wat uitrust, dan moet men er drie uren voor rekenen.

Een slotopmerking mag hier niet achterwege blijven.

Het hooge Zuiderbosch biedt een zeldzaam mooie gelegenheid voor een landelijke lunch of een vriendschappelijke pick nic.

Vertrekt men b.v. van Bennekom met den tram van ruim half elf, dan is men op zijn gemak een uur

later in het bosch, om er een geschikt plekje in de schaduw op te zoeken.

Zulke plekjes zijn er in overvloed; het verkieslijkst echter is niet dicht bij den ingang, maar zoo ver mogelijk rechts af, waar de grond er op sommige plaatsen voor schijnt ingericht.

Men kan er zitten, men kan er liggen, al naar men wil, want de dennenaalden zijn zóó zuiver, dat het keurigste kleed er niet door benadeeld wordt. Hoogstens hangen er, als men opstaat, wat droge dennenaaldjes aan, die men gemakkelijk afschudt.

Heeft men daar dan een paar uren gezellig doorgebracht, en die zijn met wandelen, zitten, liggen, enz. zeer spoedig om, dan is het niet noodig korfjes of taschjes verder mee te dragen. Men zoekt slechts een gemakkelijk te herkennen plekje tusschen de jonge Dennen uit om een en ander tijdelijk op te bergen. Dan zet men de wandeling in den namiddag voort tot aan het einde van het Zuiderbosch, waar, behalve de bank, gelegenheid genoeg is om wat uit te blazen.

Heeft men daar genoeg van, dan keert men door dat prachtige bosch langs denzelfden weg terug naar het Zandbosch, om daar desverkiezende nog een kleine nabetrachting te houden. Men kan er zeker van zijn dat een glas morgenwijn dán en dáár eene ware verkwikking zal zijn, en men richt het dan zoo in, dat men omstreeks kwart over vieren aan 't Station is. Vóór vijf uur is men dan in het dorp terug.

Werkt het weer daarbij wat mede, dan zal dit in den volsten zin des woords een onvergetelijke dag zijn.

XIX. BOSCHBEEK EN KWADENOORD.

Wij bewaarden deze wandeling in de Oostelijke streek voorbedachtelijk voor 't laatst. In de eerste plaats wijl het er mede gesteld is als met die naar en over de Zijselt; het is nogal ver weg, en zij, die voor korteren tijd hier verblijven, bepalen zich niet ten onrechte liefst tot wandelingen in de naaste omgeving; maar in de tweede en voornaamste plaats wenschen wij er mede te besluiten, omdat het een der mooiste en daarbij een zeer interessante wandeling is, die men zeker, haar eens gemaakt hebbende, niet licht zal vergeten.

We stellen ons voor om nu in de eerste plaats een ander gedeelte van den tweeden Ginkelschen weg te leeren kennen, dien we op onze tiende wandeling een goed eind in Z. Westelijke richting afgingen. Thans is het N. Oostelijke gedeelte ons doel, waartoe wij ook nu dat punt als punt van uitgang nemen, waar hij in schuine richting den Arnhemschen grintweg snijdt [1]).

Gingen wij toen, van Bennekom komende, rechtsaf, nú slaan we dien ruwen weg ter linkerzijde in; hij snijdt in schuine richting als 't ware een stuk van den Franschen kamp af. Ter rechterzijde hebben we een verleden jaar gekapt gedeelte, dat dus nu vlak is. Lang duurt het echter niet, of we hebben weer Dennen links en rechts, zoodat hij hier zijn karakter van boschweg

---

1) Zie tot aan dit punt blad. 54.

weder terug krijgt, en dit nu verderop ook blijft behouden.

Na een minuut of tien schijnt het dat we dezen weg ten einde zijn. Hier treden we uit het bosch en verlaten tevens den Franschen kamp. Wij komen namelijk op een vrij breeden weg uit, die van het Zuiden naar het Noorden dezen van de bosschen van Ooster-Eng scheidt. Een paar schreden verder lezen we tegen een boom dat deze weg de Mofheg heet, en daar zien we ook dat de door ons te volgen weg zich in N. Oostelijke richting door de bosschen voortzet. Wij gaan dus dien breeden weg, de Mofheg schuin over en houden alzoo dezelfde richting [1]).

Het komt er op aan dat wij ons streng aan die richting houden, steeds het karrespoor volgende. De weg kronkelt door het bosch, maar verdwalen is aanvankelijk onmogelijk, als men maar rechtuit blijft gaan (de kronkelingen inbegrepen).

Maar als we op een meer open gedeelte komen, zouden we ons kunnen vergissen, althans als wij de *richting* uit het oog verloren. Hier toch zijn we aan een driesprong. Een pad gaat rechtsaf, een ander, een karreweg een weinig links rechtuit, en daarnaast ligt een derde, ook een karreweg, die er in schuine richting afwijkt. Altijd op de N. Oostelijke richting lettende, begrijpen we dat we dien moeten hebben, dat deze dus de voortzetting van den tweeden Ginkelschen weg is.

Komen we dan weer uit het bosch, dan slaan we linksom (rechtuit zouden we aan Kwadenoord komen). We hebben nu een bosch aan de rechter- en open heide

---

1) Op het Overzichtskaartje is wel deze *richting* aangegeven, maar niet de krommingen en bochten.

aan de linkerzijde, terwijl het karrespoor nauwelijks tusschen die hooge heidestruiken herkenbaar is. Maar wij kunnen hier een voetpad onmiddellijk langs het bosch houden, wijl dat een weinig verder weer op het karrespoor uitkomt.

Spoedig komen we aan het einde van het bosch, op de open vlakte, waar een voetpaadje rechtsaf gaat. Dit volgen wij, en wij zien reeds terstond aan het tusschen verschillende hooge boomen alleenstaande huis, dat wij het doel van onzen tocht, Boschbeek, bereikt hebben.

Boschbeek is geen dorp, zelfs geen gehucht, maar een kleine hoeve, het overschot van een vroeger daar ondernomen landbouw-exploitatie. 't Is wel jammer dat de voortzetting daarvan op eenigszins ruime schaal niet wel mogelijk scheen, maar die idyllische plek heeft daarom toch niets van hare aantrekkelijkheid verloren.

Wij hebben reeds vroeger gezegd, dat we ons hier niet met bespiegelende beschouwingen kunnen inlaten. Een wegwijzer willen we zijn en niets meer, hen, die ons volgen, in hunne waardeering der schoonheid van het landschap volkomen vrij latende.

Dit kunnen we echter wel zeggen, dat de omgeving hier in verschillende richtingen zoo „malerisch" is, dat een landschapschilder in verzoeking zal komen zich eenige dagen in die zeker niet lucratieve huizinge te nestelen.

Boschbeek ontleent zijn naam aan de vrij breede Molenbeek, die niet ver ten Noorden van den spoorweg ontspringt, onder dezen doorloopt, zich, voorbij Boschbeek, door Kwadenoord, langs den Keijenberg naar Oranje-Nassau's-oord voortzet, en verderop in den Rijn afvloeit, na onderweg meerdere kleine beken opgevangen te hebben.

De oorsprong van een dezer laatsten zien wij in een zeer diepen kloof, vlak bij het huisje.

Dit huis gaan we om en, nog onder den indruk van die diepte, gaan we over een dam, waar het water genoegzaam gelijk met den kant staat, dus allicht een Meter of acht hooger.

Het voetpad schuin over een grasland volgende, komen we aan een zeer primietieve brug over den Molenbeek, die even hoog is [1]).

Volgen we nu het voetpad over de hei en langs de breede beek, dan komen we spoedig op een plek, waar we onwillekeurig blijven stilstaan.

Hier wordt namelijk de Molenbeek rechthoekig door een andere, kleine, „gesneden", maar zonder dat het water dezer beide beken zich met elkaar vermengt, want de kleinere loopt, in een p. m. drie Meter diepe sleuf, *onder de andere door*, en komt er dus aan de andere zijde weer onderuit.

Dit is zeker een vertooning, die men niet alle dagen te zien krijgt, en waarvan men, opmerkelijk genoeg, een herhaling ontmoet, slechts een klein eind verder.

Dit zeker zeer interessante en in verschillend opzicht zoo fraaie heipad naar Kwadenoord is niet langer dan een kwartier.

Ook dit is zelfs geen gehucht, 't is een streek, die bij wandelaars hoog is aangeschreven.

We komen hier aan een breede brug, waarmede wij nu wel niet te maken hebben, maar die we toch even willen overgaan, al is het maar om wat uit te blazen in de mooie oude beukenlaan, die we dicht bij ons zien,

1) Deze alles behalve stevige brug is inderdaad griezelig genoeg, en de kans, vooral voor dames, om in de beek een ongewenscht bad te moeten nemen, is niet denkbeeldig. De Vereeniging ter bevordering van het Vreemdelingenverkeer zal daarin wel spoedig op weinig kostbare wijze voorzien.

en nu we ons daarheen begeven, zien we daar alweer een andere beek ontspringen, die zich spoedig met de grootere vereenigt.

Wij merkten op dat we eigenlijk met deze brug niets te maken hebben; daarom gaan we weer terug, en volgen den breeden zandweg die nu vóór ons ligt, en die spoedig rechtsom buigt. We staan hier op een schilderachtige woeste plek, met hooge dennenbosschen ter linkerzijde en door akkermaalshout aan de rechterzijde begrensd. Spoedig geeft een opening in die bosschen een vrij gezicht op de hooger oprijzende Renkumsche heide, juist tegenover een door de beek bewogen korenmolen.

Wij houden den weg rechtuit en gaan dus een breeden boschweg, die er in schuine richting van afwijkt, voorbij. De weg dien wij volgen loopt slingerend langs den voet van een vrij aanzienlijke met een zwaar dennenbosch bezette hoogte.

Weldra komen we weer aan de Molenbeek, die we een poos uit het oog verloren hadden. Terzijde van den breeden weg zien we hier een zeer aantrekkelijk wandelpad, dat ons, na het zonnige eind 't welk wij van Boschbeek af achter den rug hebben, zeker niet onwelkom is.

Een goed eind verder komt deze weg op den Arnhemschen grintweg uit, en wel in een fraaie, dichte laan, die door het uitgestrekte landgoed Keijenberg loopt.

Hiermede is eigenlijk onze voorgenomen wandeling ten einde, maar wij zijn daarom nog bij lange na niet thuis.

De kortste weg om naar Bennekom terug te keeren is zeker linksom den grintweg rechtuit tot aan het dorp.

Maar dan moeten we bij Ooster-Eng tegen een niet

onaanzienlijke hoogte op, die we kunnen vermijden, zonder een omweg van beteekenis te maken.

We letten slechts op waar de steenen ingangspalen van den Keijenberg staan, even voor den ingang aan deze zijde van Ooster-Eng, en juist daar waar de weg begint te rijzen.

Wij zien nu een weg ter linkerzijde, slaan dien in, gaan een eenzame villa voorbij, vervolgens door een klein bosch en hebben dan maar een grasvlakte schuin over te steken om bij Nol in 't Bosch wat uit te rusten [1]).

Wanneer wij nu weten dat we van Nol in 't Bosch langs het Papenpad in $^3/_4$ uur te Bennekom kunnen zijn [2]), kunnen wij juist nagaan hoelang we hier mogen verblijven, om op een bepaalden tijd terug te wezen.

Wanneer men, waar allicht aanleiding toe is, zich onderweg nu en dan eenige oogenblikken ophoudt, kan men rekenen drie uren na het vertrek bij Nol in 't Bosch te komen. Voor een namiddagwandeling is het dus wel wat ver. Beter doet men er den voormiddag bij te nemen, en het dan zóó in te richten, dat men bij Nol blijft „koffiedrinken". Men heeft dan ruimte van tijd om uit te rusten en op zijn gemak naar Bennekom terug te wandelen.

't Zal een mooie, een goed besteedde dag zijn.

---

1) Vergelijk de noot onder bladz. 61.

2) Zie voor dezen weg in omgekeerde richting, het begin van de 11e wandeling.

XX. RIJTOEREN.

De gelegenheden voor grootere en kleinere rijtoeren zijn ook hier talrijk genoeg; waarbij echter in aanmerking moet genomen worden, dat de zandwegen slechts bij uitzondering voor vierwielige rijtuigen bruikbaar zijn. Ware dit anders, dan zou een opsomming ervan schier onmogelijk zijn.

Maar, al moet men zich hierbij tot de harde en de straatwegen bepalen, is de keuze toch nog ruim genoeg, en is er dus ook voor hun, die geen groote wandelingen kunnen of willen maken, overvloedig gelegenheid om op weinig kostbare wijze, met goede rijtuigen, deze omstreken te leeren kennen.

Er is maar één stalhouder, die echter verscheidene gemakkelijke rijtuigen en goede paarden heeft; daarbij zeer billijk in zijn eischen is.

Men zij er echter op verdacht in 't midden van den zomer 's avonds vooraf of vroeg in den morgen te bestellen, zoo men door het „alles besproken" niet teleurgesteld wil worden.

De hiervolgende opgave werd ons verstrekt door den Voorzitter der Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer, die de rijtoeren in verschillende richtingen beter kent dan wij, en wiens opgaven dus betrouwbaarder zijn dan dit met de onze het geval zou kunnen wezen.

Hij ontvange daarvoor bij dezen onzen vriendelijken dank.

RIJTOEREN.

1. Ede — Edesche bosch, Doolhof, langs Kernheim. *2 uren.*
2. Lunteren (Sanatorium); over Bruine Horst, de Klomp, en Ede terug. *Namiddagtoer.*
3. Otterloo, Harskamp (Schietkamp); over Wekerum terug. (Mooie hei- en boschgezichten). *Groote Namiddagtoer.*
4. Barneveld (Schaffelaar); terug over Renswoude, de Klomp en Ede. *Halve dagtoer.*
5. Apeldoorn, over Hoenderloo. *Groote dagtoer.*
6. Renkum, over den Keijenberg; door Oranje-Nassau's Oord terug. $1^{1}/_{2}$ *uur.*
7. Doorwerth, over de Schapenbrug, over den Italiaanschen weg, Koninginneweg en Heelsum terug. *3 uren.*
8. Wolfhezen. Over den Italiaanschen weg of Koninginneweg en Heelsum terug. *3 uren.*
9. Oorsprong of Westerbouwing. Over Oosterbeek en Hemelsche berg heen; Koninginneweg of Doorwerth terug. $3^{1}/_{2}$ *uur.*
10. Idem. Over het Drielsche veer en Lexkes veer terug. *Namiddagtoer.*
11. Warnsborn. Over den Schelmschen weg en terug over Lichtenbeek en Station Oosterbeek (hoog) of over Ede. $^{1}/_{2}$ *dag.*
12. Wageningsche berg, over Renkum of Oranje-Nassau's oord en over Wageningen door den Polder terug. *2 uren.*

13. Idem langs Nol in 't Bosch en door Oranje-Nassau's Oord. 1½ *uur.*
14. Renkum, (veer), over Zetten, Hemmen en Lexkesveer terug. 3 *uren.*
15. Renkum, (veer), over Zetten, Randwijk en Lexkesveer terug. 2 *uren.*
16. Grebbe, over Wageningen, Dijk; over de Nude en door den Polder terug. 2 *uren.*
17. Rhenen, over den Dijk en Grebbeberg heen; over Heimerstein en de Nude terug. 2 *uren.*
18. Rhenen; over Achterberg terug. 3 *uren.*
19. Idem; terug over den Veenendaalschen weg, en langs Remmerstein en Achterberg. 3½ *uur.*
20. Idem; terug over Elst, Veenendaal, de Klomp en Ede. *Groote Namiddagtoer.*
21. Idem, over Lienden of Kesteren en Opheusdensche of Lexkesveer terug. ± 4 *uren.*
22. Amerongsche berg. ½ *dag.*
23. Darthuizer berg. ½ *dag.*
24. Amerongen, Leersum, Darthuizer berg, Maarsbergen, Piramide van Austerlitz. Over Scherpenzeel, Renswoude en Ede terug. *Groote dagtoer.*
25. Doorn. Piramide, over Ede terug. *Groote dagtoer.*
26. Naar Nijmegen: Over Lexkesveer, Hemmen, Zetten, Andelst, Waaldijk; of: over Renkumsche veer, Heteren, Homoet, Slijk-Ewijk, Waaldijk; of: Heteren, Homoet, Elst.

    P. S. De rit naar Nijmegen duurt ongeveer 3 uur.
27. Door den Polder; Kierkampsche steeg, Dijkgraaf en over Schoonhoven terug. 1 *uur.*
28. Idem Kierkampsche steeg, Dijkgraaf, Rijnsteeg naar de Meenth en Veensche weg terug. 2 *uren.*

Toeren gedeeltelijk over zandwegen, voor tweewielige rijtuigen zeer goed berijdbaar.

29. Kierkampsche steeg, Dijkgraaf, Rijnsteeg, Bruksvoort, Harselo naar de Meenth; over Maanderdijk of Veensche weg terug. 2 *uren.*

30. Idem; terug over de Kade, Pakhuis, Maanen en Station Ede. 3 *uren.*

31. Ede, Wekerum; over de Valk en Lunteren terug. 3½ *uur.*

32. Ede, Bosch, de Ginkel, over Valkenburgskamp, Ginkelsche en Breukeler weg terug. 2½ *uur.*

33. Ede, de Zijselt, terug over Hoekelum (1½ *uur*), over Valkenburgskamp (2 *uren*); over de heide en den Arnhemschen grintweg (2½ *uur*).

34. Ede, Ginkel, Planken Wambuis, Buunderkamp, Renkumsche heide; Arnhemsche grintweg terug.

35. Ede, Papendal, Wolfheze, Straatweg terug. *Groote Namiddagtoer.*

36. Wolfheze. Over de Doorwerthsche heide; over Doorwerth en Heelsum terug. *Namiddagtoer.*

37. Zandweg naar Nol in 't Bosch. Molenweg, Domeinweg, Wageningsche berg; Zoomweg terug. 2 *uren.*

38. *Per Stoomboot* „Batauwer" van Wageningen of Lexkesveer naar Westerbouwing en terug; of per Ooster Stoomtram terug.

39. *Per Stoomboot* naar Arnhem en per Ooster Stoomtram terug.

40. *Per Stoomboot* „Concordia" (op Rotterdam) 's morgens van Lexkesveer naar Rhenen of Amerongen en per boot of Ooster Stoomtram terug.

De toeren naar Amerongen, Darthuizen, Doorn, Piramide van Austerlitz kunnen ook met Ooster Stoomtram en Staatsspoor gemaakt worden.

P. S. Bij den opgegeven tijd is geen oponthoud begrepen.

VERKLARING DER WEGWIJZERS

van de Vereeniging tot bevordering van het Vreemdelingen-verkeer te Bennekom.

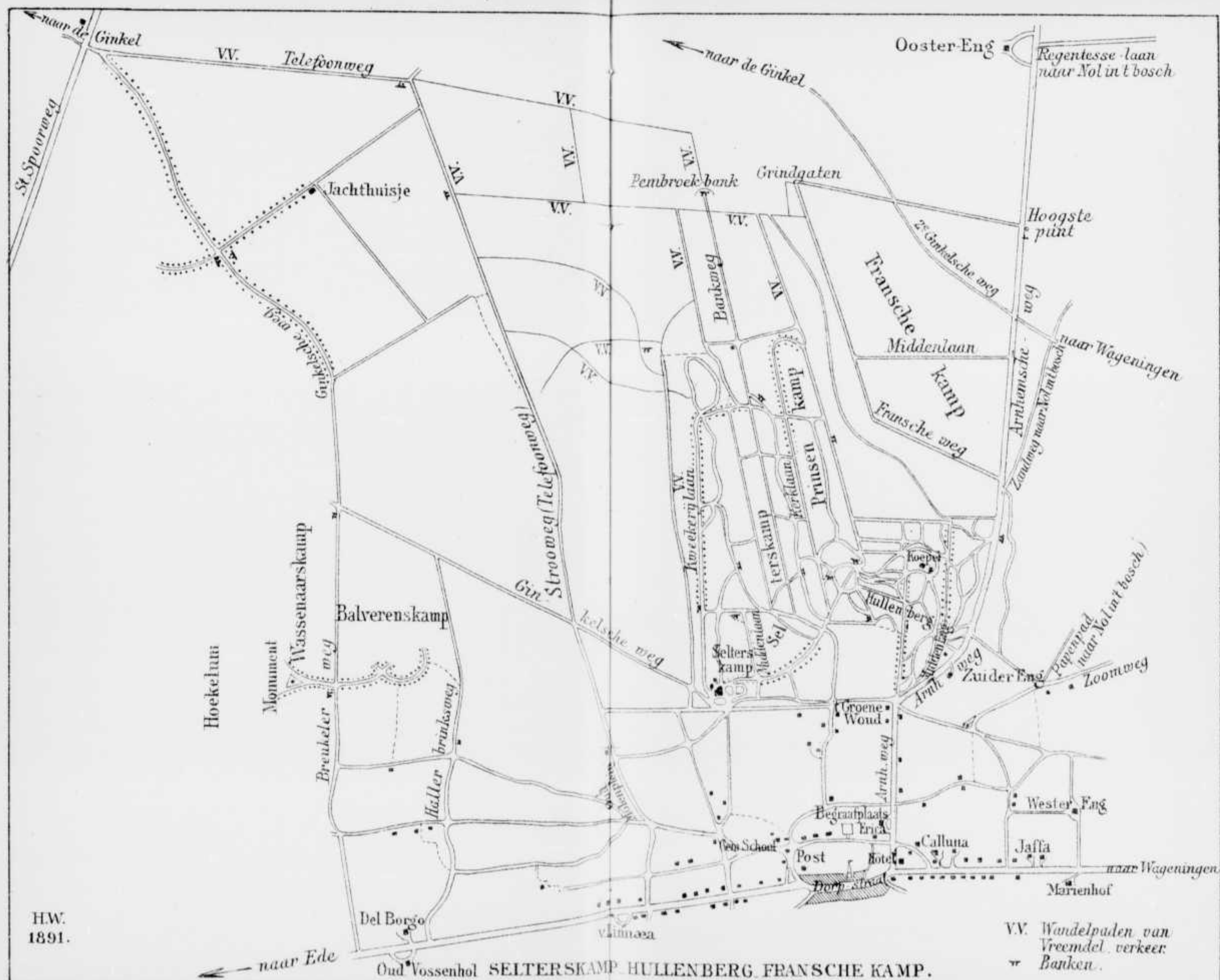
Van Bennekom naar: Hullenberg, Prinsenkamp, Bank van Pembroek, Ooster-Eng, Boschbeek, Kwadenoord, Keijenberg 5 K. M. **blauwe** ⟶, Selterskamp, Buurtheide, Hoekelum, Valkenburgskamp **gele** ⟶, Wageningsche Berg, langs den Zoomweg 5 K. M. **grijze** ⟶, Nol in 't Bosch, 4 K. M., Oranje-Nassau's-Oord 5 K. M., Renkum 5,5 K.M. **witte** ⟶.

Alle Oranjepijlen wijzen naar BENNEKOM.

Leden betalen *f* 1.50, Begunstigers *f* 5 minstens per jaar. Alle verdere gewenschte inlichtingen geeft het Bestuur.

Mr. A. C. VAN DAALEN, *Voorzitter*.
J. L. J. OPMEER, *Secretaris*.
J. A. T. VAN HELOMA, *Penningmeester*.
JOH. MEKKING.
Jonkh. H. J. QUARLES VAN UFFORD

Voetpad
Grenslijn van Hoekelum
Ginkelsche weg
Toren
Toren allée
allée
Wassenaars kamp
Monument
Breukelerweg
1838
kamp
Verens
Bal
Stroo weg (Telefoonweg)
Ginkelsche weg
Heide
Selterskamp
Zandsteeg
Donker allée
Acacia pad
Acacia pad
Eiken laantje
Laarder allée
Begraafplaats der Batavieren
Haller brinks weg
Stroooweg
Oud Molenplein
Stern bosch
Laar derweg
Bouwland
Breukelerweg
Villa Fundator en Foresta
Del Borgo
Villa Linnæa
Schraal jammer
Noor der Eng
Naar Ede
Naar Bennekom
Hoekelum
H.W.
1891.

SELTERSKAMP. HULLENBERG. FRANSCHE KAMP.

Pension BERKENHOF

EDE (Gelderland).

Groote frissche Zit- en Slaapkamers

Prachtige lommerrijken tuin,

grenzende aan een uitgestrektheid dennenheuvels.

Degelijk Pension en prompte bediening.

A. W. VOS,

BENNEKOM.

GROOTE KEUZE

Glas, Aardewerk, Porcelein, Kristal.

SERVIEZEN.

LUXE-ARTIKELEN.

Van WASCHSTELLEN, SERVIEZEN en LAMPEN zijn alle onderdeelen afzonlijk verkrijgbaar.

SIGAREN, *zoowel goedkoope als fijne merken.*

WIJNEN, prijscourant gratis.

Briefkaarten en Photo's van BENNEKOM.

Thee, Cacao, Eau de Cologne.

Hôtel-Pension
„BUITENZORG"
EDE.

(W. ROELOFSEN, Cuisinier).

Café Restaurant.

Gedurende het Saisoen table d'hôte

5½ uur.

Levering van Déjeuners, Diners en Soupers met of zonder Servies.

Uitgave van de Vereeniging „Plaatselijk Belang" te Ede.

Wandelkaart van Ede en Omstreken

Schaal 1 : 25000

Prijs **f 0.40**, opgeplakt op linnen **f 0.75**

Bovenstaande uitgave is verkrijgbaar in den Boekh. „*Het Wapen van Ede*" (TH. MENGER), zoomede in de hôtels „*Van Laar aan het Station*", „*Het Hof van Gelderland*", „*De Posthoorn*" en „*Buitenzorg*".

Gids van EDE mede aldaar **gratis** verkrijgbaar.

HOTEL PENSION „DE VALK”.

Café-Restaurant.

Gelegen op den *Wageningschen Berg,* rondom de bosschen met prachtig uitzicht over de Betuwe.

Is voorzien van ruime frissche kamers en groote lommerrijke tuin.

Gelegenheid tot het geven van partijen.

Aanbevelend:

F. J. PRUIJN.

Telephoon interc. N°. 32.

H. G. SCHOLTENS,

WAGENINGEN.

HOFLEVERANCIER.

Telefoon N°. 40.

Levert solied en concurreerend **VERBANDSTOFFEN. — DROGERIJEN. — CHEMICALIëN. — VERFWAREN. — LAKKEN. — OLIëN. — Enkel en dubbel VENSTERGLAS, etc.**

FOTO-ARTIKELEN.

Vraagt Prijscourant aan den bode.

Wageningsche Bierbottelarij en Mineraalwaterfabriek

JOH. BONGERS,

Heerenstraat, WAGENINGEN.

LEVERT FRANCO HUIS.

Prijzen concurreerend.

Vraagt Prijscourant aan den bode.

UITSPANNINGSLECTUUR.

P. HEERING, Overijsselsche Vertellingen.

Met 3 teekeningen van Israëls.

Derde Druk.

Prijs: ingenaaid *f* **1.50**
gebonden „ **1.90**

H. HOLLIDEE, Etsen naar het leven.

Met een teekening van Israëls.

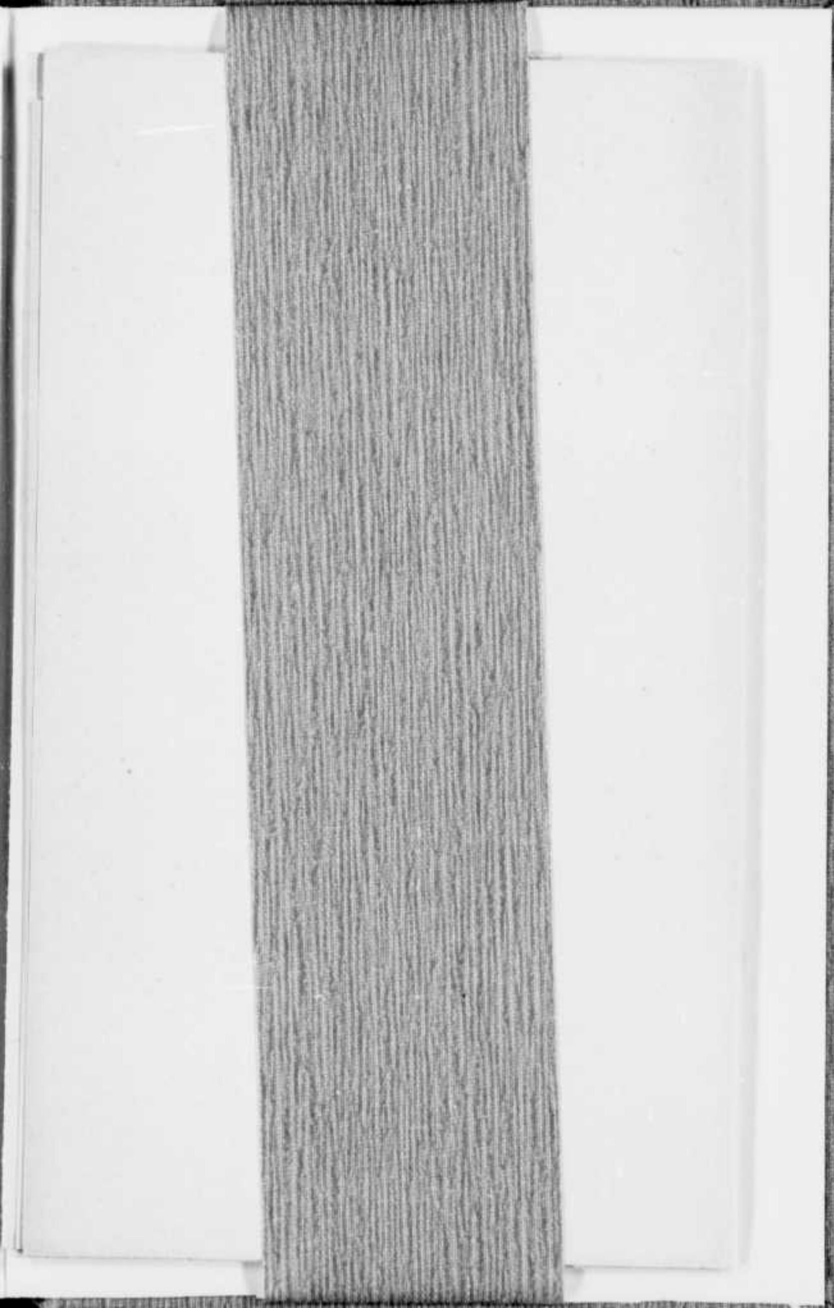
3ᵉ Druk.

Prijs: ingenaaid *f* **2.40**
gebonden „ **2.90**

MARIE CORELLI, Bob.

Prijs: ingenaaid *f* **2.75**
gebonden „ **3.25**

Uitgaven van BOEKHANDEL en DRUKKERIJ
voorheen E. J. BRILL, Leiden.

Hier bevindt zich een uitklapvel

Boek:
Sign. van het origineel: 1710 H 31
Signatuur microvorm: 123074
Moedernegatief opslagnummer: 004124

Uitklapvel:
Aantal: 1
Moedernegatief opslagnummer: 004105
Positie in boek: achter in het boek